

2860

8

AZ IGAZSÁG-KÖNYVTÁRA

— Szerkeszti és kiadja —

PATAJ SÁNDOR.

VI—IX.

A KRIMINÁLANTRHOLOGIA KÉZIKÖNYVE.

ÍRTA:

DR. ANGIOLELLA KAJETÁN

ELMEGYÓGYINTÉZETI FŐORVOS.

SZERZŐ ENGEDÉLYÉVEL OLASZBÓL FORDÍTOTTA:

DR. THÓT LÁSZLÓ.

1906.

BUDAPEST

KUNOSSY, SZILÁGYI ÉS TÁRSA

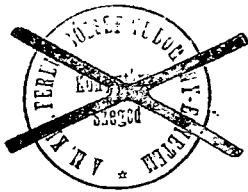
IV. ÚJVILÁG-UTCA 16.

ZOMBOR

AZ IGAZSÁG-KIADÓHIVATALA

I. DEÁK FERENC-KÖRÜT 26.

19485

Előszó.

Csaknem az összes európai jogi irodalmakban találunk már olyan munkákat, amelyek a büntetőjogi új irányok leghatalmasabbikát, a kriminálanthropológiát, ismertetik meg a hazai szakközönsséggel. Így a Lombroso korszakalkotó „L' uomo delinquente”-je le van fordítva francia, spanyol, portugál, német, angol és orosz nyelvekre s így ezen nemzetek szakférffiai azon helyzetben vannak, hogy az új irány bibliáját a maguk nyelvén olvashatják. Ezenkívül holland, dán, svéd, román, szerb, görög, cseh és lengyel nyelven is jelentek meg kisebb-nagyobb munkák, amelyek a kriminálanthropologiai iskola dogmaíval behatóbban foglalkoznak.

Magyarul — sajnos — még nem olvastunk ilyen munkát, pedig legfőbb ideje, hogy a kriminálanthropologia elveit közelebbről megismerje és megvitassa a magyar jogászközönsség.

Ez volt az indítóoka annak, hogy az Angiolella kitünő és rendkívül érdekes munkáját magyar fordításban közrebocsátjuk azon reményben, hogy így sikerülni fog nagyobb figyelmet keltenünk azon újabb büntetőjogi iskola iránt, amelynek a külföldön már óriási irodalma van, de amelynek az eszméi — a maguk teljességében — nálunk még nem ismeretesek.

A jelen kiadás csak kivonatós fordítása az eredeti olasz munkának, amelyet — arra való tekintettel, hogy úttörésről van szó — egész terjedelmében, ezúttal, nem bocsáthattunk közre.

Amennyiben ezen kivonatós ismertetésnek, jogász- és orvosközönsségünk körében, sikerülend érdeklődést keltenie, úgy — csekély erőnkkel — rajta leszünk, hogy a kitünő munka teljes magyar fordítása mielőbb megjelenjék.

Végül nem mulaszthatjuk el, hogy köszönetet mondjunk úgy a szerző úrnak, mint dr. Vallardi Ferenc úrnak, a munka olasz kiadójának, mint, akik a fordítást a legnagyobb készséggel engedték meg, valamint dr. Pataj Sándor úrnak, az „Igazság” szerkesztőjének is, aki a fordítás megjelenését — az ügy iránti nemes buzgóságból — lehetővé tette.

Budapest, 1905. december hó.

Dr. Thót László.

I. FEJEZET.

A degeneratív jelek és a degeneráció.

A számtalan megfigyelés azt bizonyítja, hogy a büntettek más egyénektől a részleges jellemvonások egész sorozata által különböznek, amely jellemvonásokat a degeneratív jelek közös elnevezése alá foglaljuk, mivel degenerációra, vagyis az egyénnek a faji középtípustól való eltérésére vallanak.

Ezen jelek azonban nem föltétlenül a büntettek tulajdonságai, hanem bizonyos, más egyéncsoporttal is közösek, azokkal t. i. amelyek az emberi fajban mintegy alcsoportot képeznek; ez a degeneráltak, vagy anomáliákban szenvedők osztálya, akik közé soroljuk a büntetteket, az elmezavarban szenvedőket s általában mindazokat, akiknél az elmezavar a pszicho-fizikai szervezet bármily rendellenességében (paranoia, epilepsia) nyilvánul, mint ezt az alkoholistáknál s az olyan embereknél látjuk, akik nem elmebetegek ugyan, de akiknek a különböző pszichikai képessége és erkölcsi jelleme fogyatékos, ezek az u. n. mattoidek, akikhez tartozik — némelyek szerint — a lángelme is, amennyiben az ilyen egyéneknek a zsenialitása valamely szellemi képesség egyoldalú, túlságos kifejlődése, a többi képesség hátrányára.

A degeneratív vonások részint anatómiai, részint fiziologiai, részint pedig pszichologiai természetűek. Az előbbieket bizonyos különösebb viszonyban vannak a test egyes szerveivel, főleg az aggyal és a koponyával. A fiziologiai vonások bizonyos szervezeti funkciók végzésére vonatkoznak, míg a pszichologiai vonások a superiorcerebral-centrumok funkcióiban szereplő anomáliákban szemlélhetők.

E három degeneratív vonás közül kétségtelenül az utóbbinak van legnagyobb jelentősége, mivel a büntett nem anatómiai, vagy fiziologiai, hanem eminenter pszichologiai jelenség. Erre nézve azonban szétágaznak a vélemények. Lombroso az anatómiai elcmre fekteti a fősúlyt, míg Colajanni tagadja, hogy az anatómiai vonásoknak volna valami jelentőségük, mivel — szerinte — nem lehet

kimutatni az agy és a koponya alakulása közötti exact viszonyt, s így az értelmi, érzelmi és erkölcsi vonások fontossága is eltűnik.

A büntettek jellemvonásai eredetiek és szerettek; az előbbieket még az anyaméhben alakulnak, az utóbbiak pedig azon kívül szereztek. Az előbbieket között vannak olyanok, amelyek kedvező életviszonyok között rejtve maradnak s csupán bizonyos időben és bizonyos külső ösztön folytán törnek ki, a jellembeli visszasságok között pedig vannak olyanok, amelyeket bizonyos szociális elemek, vagy pszichikai, avagy fizikai betegségek érlelnek meg. Az utóbbi (t. i. a szerzett) jellemvonások legnagyobb része morbozus processus eredménye, mint a rachitismusnak, scrophulának, syphilisnek, idegességnek stb.

Marro atipikus, atavikus és pathologikus jellemvonásokat különböztet meg a degeneráltaknál; Tonnininél ezen kívül még theratologiai vonások is szerepelnek. Atipikus vonások azok, amelyek a faj középtypusától való eltérésre vallanak; atavikusak azok, amelyek vagy ugyanazon, vagy valamely alsóbb species régi alakulásait mutatják; a pathologikus vonások speciális morbozus processusok folytán jönnek létre; a theratologiai vonások az atipikusok erősebb válfajai, amelyek a közös typutól rendkívül elütnek s a szörnyjelzőt méltán megérdemlik.

A két első csoportot tekintve, azonnal tisztában vagyunk azzal, hogy a közöttük levő határvonal rendkívül ingadozó, mivel úgy az embryologia, mint a paleontologia folytonos fejlődésben van; a theratologiai jellemvonások az állatvilághoz való közelségre utalnak s többé-kevésbé távolabbi korszakra emlékeztetnek. Nehéz a distinctió a pathologikus csoportnál is, mivel sokszor nem lehet eldönteni, hogy vajjon a szóbanforgó jelenség valamely intrauterin-pathologiai processustól függ-e, vagy nem?

Szóval: a degeneratív jelek pontos és jó osztályozása — ezidőszertig még — nem lehetséges.

II. FEJEZET.

Morfologikus jelek. Fontos a büntettek morfológiai vizsgálata, vagyis testi fejlődésüknek, nevezetesen testi alakjuknak és súlyuknak a megfigyelése, mivel csakis ezeknek az ismerete alapján ítélni lehetjük meg a többi jel jelentőségét. Világos, hogy a koponya,

a karok stb. méreteinek különböző értéke van az egyes személyek alakja szerint. Továbbá a test súlya és alakjára az egyes vidékeknek is van hatásuk. S így a degeneráció főforgását akkor lehet megítélnünk, ha konstatalhatjuk, hogy a szóban forgó egyén és az u. a. időben vele egy vidéken lakó egyének között különbséget találunk. Figyelembe kell tehát vennünk mindig ezen ethnikai elemet, a degeneráció jelének a megállapításánál.

Thompson és Virgilio úgy találták, hogy a büntettesek testsúlya kisebb a velük egy vidéken lakó tisztességes egyének testsúlyánál. Marro szerint, a kiskorú büntettesek között a normálnál magasabb termet és nagyobb súly a túlnyomó, míg a 21 éven fölülieknél alacsonyabb a mérték. Az elmebetegekhez viszonyítva, a büntettesek a középértéknél kisebbek. — Lombroso és Marro szerint, a legnagyobb testsúlyt a gyilkosoknál, a középszerűt a csalóknál s a legkisebbet a gyűjtogatóknál találhatni. — Az alacsony termet legnagyobb kontingensét a kéjencek és gyűjtogatók, a magas termetét pedig az utonállók és a csalók adják. Ferri, aki a pesarói börtönben levő büntetteseket, (nagyobbrészt gyilkosok), továbbá ugyanodavaló elmebetegeket és katonákat és a castelfrancói erőd foglyait (nagyobbrészt rablók) vizsgálta meg, a legnagyobb termetet a pesarói katonáknál és azután a büntetteseknél találta, utánok sorozta az elmebetegeket és végül a castelfrancói foglyokat; ugyanezen sorrendet észlelte más vidéken is.

Végeredményben azt állíthatjuk, hogy csak a kiskorúaknál találunk az átlagosnál nagyobb testsúlyt és alakot, míg a nagykorú büntetteseknél az alacsony termet és testsúly dominál.

A koponyát illetőleg, Morra úgy találta, hogy a 21 éven aluli büntetteseknél a koponyafelület sokkal alacsonyabb, mint az ugyanazon kora rendes egyéneknél; a 21 éven túl levő egyéneké pedig csaknem egyenlő. Lombroso a büntettesek között kicsiny fejeket talált s e tekintetben elől állanak maguk a büntettesek, azután a katonák és végül az elmezavart egyének. Ugyanilyen eredményre jutott Ferri is, aki szintén a büntetteseknél találta a legkisebb felületű koponyákat, a legtöbb esetben a gyilkosoknál, kevésbé az emberölőknél és legkevésbé a csalóknál.

A koponya két, t. i. a longitudinális és a transversus diamétere közötti viszony adja az *index cefalicus*t, amely szerint a koponyákat három osztályba sorozzuk, a melyeket *dolicocephala*

lus (hosszú, keskeny), brachicephalus (rövid, széles) és mesaticephalus (középszerű) névvel nevezünk. A dolicocephalia attól függ, hogy a longitudinális diameter hosszabb-e a középszerűnél, a transversális pedig abnormisan rövid-e; a brachicephaliánál vagy a transversális diameter hosszabb, a halánték táján, vagy pedig a longitudinális diameter rövidebb. A dolicocephalus koponya az ovoidal alakhoz, a brachicephalus pedig a kerek alakhoz hasonlít az azon koponyákat, amelyek a brachicephalia legmagasabb fokát, vagyis a gömbölyű alakot érik el, trococephalusnak nevezik. Ezen alakoknak egyike sem mutat, önmagában véve, degeneratív jellegre; azonban, mivel az index cephalicus — általában — degeneratív jelleget tüntet föl, szükséges, hogy a szóban levő egyén és a vele egy vidéken lakó egyének között a normalitástól eltérés forduljon elő.

Marro a kiskorú büntetteseknél a dolicocephaliát találta uralkodónak, a hasonló korú, tisztességes egyénekekkel szemben; ellenben a kéjenceknél gyakoribb a brachicephalia. Általában az index cephalicus a büntetteseknél magasabb ott, ahol az indexek is magasak s alacsonyabb ott, ahol az indexek is alacsonyabbak. Hogy a büntetteseknél a nagyobb, vagy kisebb indexek-e a túlnyomóak: vitás. A gyilkosok és a verekedők között a brachicephalus a túlnyomó, vagyis náluk a halánték tája nagyobb fejlettségű, amit már Aristoteles és Gall is a vérmesség jelének tekintett.

A koponya méretére nézve a legfontosabb a kapacitásának, vagyis belső ürege térfogatának köbcentiméterekben való kifejezése. Ezen fontosságot megértjük, ha elgondoljuk, hogy annak ismerése esetén, csaknem pontosan megállapíthatjuk az agyvelő térfogatát, így pl. hydrocephalia esetén, az agykéreg és a cephalus-rachidianus folyadék által elfoglalt tér oly kicsiny, miszerint azt állíthatjuk, hogy az egész agy-üret az agyvelő foglalja el. S valóban, a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a nagyszellemű emberek koponyacapacitása nagy, szemben a középszerű, vagy alacsony értelmiségűekével. Az állítások azonban csakis holt emberekre állanak.

Marro szerint, úgy a kiskorú, mint a nagykorú büntetteseknél, a koponyacapacitás kicsiny. Fontos körülmény az is, hogy, míg a kiskorúaknál a testsúly és a testalkat — a normális egyénekéhez viszonyítva — nagyobb, addig a koponyacapacitás kisebb, ami azt

jelenti, hogy a testnek a nagyobb fejlettsége nem jár a koponya nagyobb fejlettségével, hanem az utóbbinak a hátrányára válik.

Az arc méreteit illetőleg, a legfontosabbak: a hosszúsága, szélessége, vagyis a bizigomaticus diaméter és a mandibolaris diaméter. A büntetteseknél az arcszélesség sokkal nagyobb, mint a normális egyéneknél s az előbbieket között a gyilkosok foglalják el az első helyet. A bizigomaticus szélesség is nagyobb a büntetteseknél, különösen pedig a sikkasztóknál és kéjenceknél. Ha e két méretet együttesen tekintjük s a koponya méretéhez viszonyítjuk, úgy találjuk, hogy a büntetteseknél nagyobb erőt találunk, mint a normális egyéneknél, úgy a koponyacapacitást, mint az egész horizontális felületet, vagy a homlokmagasságot és szélességet illetőleg, amiből azt következtethetjük, hogy míg a büntetteseknél a koponya — általában — kisebb, addig az arc — szintén általában — nagyobb, ami igen fontos körülmény, kivált, ha tekintetbe vesszük, hogy ha fölfelé megyünk az evolutív skálán, az alsóbbrendű állatoktól a felsőbbrendűekig, ezektől az emberig s egyik emberfajtól a másikig, a faj nagyobb tökéletesedését a koponyának az archoz viszonyított túlsúlya jelzi, míg, ha ugyanazon fokokon keresztül, lefelé haladunk, úgy találjuk, hogy az arcé a túlsúly, amelynek az érzéki szervei, szemben a koponyáéival, kiemelkedőbbek. S így a büntetteseknél az arcnak a nagyobb fejlettsége az atavicus visszacsúszás jelentőségével bír s az oly egyéneknél alacsony jellemet kölcsönöz.

Ha a koponya a legfontosabb a degeneratív jegyek között, nem kerülheti el figyelmünket a test többi részének a vizsgálata sem.

Általában véve, a büntetteseknél a sápadt arcszín uralkodik; némelyeknél sötét, vagy olykor bronz színt találunk, amely a többi, morphologikus vonással együtt, az u. n. mongol tipust alkotja.

Szemben a közhiedelemmel, amely a vörös hajú embereket gonoszoknak tartja, Lambroso és Marró úgy találták, hogy a büntetteseknél a fekete haj dominál; fontos tény, hogy ugyanezt találta Thompson is Angliában, ahol pedig — tudvalevőleg — a szőke szín az uralkodó. A büntettesek között leggyakoribb a sűrű haj. Gyakran találunk közöttük szakáll nélkülieket, vagy ritka, avagy hiányos szakállúakat, s általános az a tapasztalat, hogy az utóbbiaknál a kriminalitás vadabb és brutálisabb, mint a többiekénél.

Marró megmérte a büntettesek kezeit és ujjait s alakjuk-

hoz viszonyítva, úgy találta, hogy — általában — a viszonylag hosszú kéz az uralkodó, különösen a tulajdon elleni büntetteket elkövető egyéneknél. C a r r a a tenyérbarázdákat tanulmányozta s vagy keresztbarázdákat, vagy két horizontális egyenes vonalat talált, vagy pedig alacsony felületet talált.

Sok visszásságot találunk a kezeknél és a lábaknál, mint ezt Penta kimutatta, aki a két végtag hosszúsága között asymmetriát észlelt a büntetteseknél. Ide tartozik a macrodactylia és a polydactylia, amely úgy a kezeken, mint a lábakon előfordulhat s az utóbbi esetben a növedék újj vagy teljesen ki van fejlődve, vagy pedig kezdetleges alkatú. A láb visszásságai közé tartozik az u. n. pes prensilis, amelyet az első és a második újj közötti különbség jellemez s amelylyel bármely tárgyat meg lehet fogni; mindez fontos atavikus jel, amennyiben azon állatokra emlékeztet, amelyek a lábukra a fára való mászásnál használják. Gyakori a lapos láb, valamint azon eset is, amidőn a lábujjak, egészben, vagy részben rándoltak, ami szintén atavikus vonás.

Az egész testalkatot illetőleg, általános tapasztalat, hogy a büntetteseknél, különösen pedig az emberölők és a kéjencok között, túlnyomó a hajlékony, karcsu termet s az utóbbiaknál, valamint a hamisítóknál és a gyújtogatóknál már hajlott termetet is találunk; a sikkasztók között az erőteljes alak dominál. Mindez összekötetésben áll a testsúlylyal és alakkal.

Gyakori anomáliák: a golyvásság, a ginecomasthia, vagyis az emlők túlságos fejlettsége a férfiaknál, a nemző szervek rendellenessége, (epispadia, hypospasia) továbbá a criptorchismus és a monorchismus stb.

A főntebb általánosságban elősorolt vonások alkotják meg a kriminál-típust, amelynek tehát a legbiztosabb jele: a fizionomia.

Ferri a következőképen distingválja a büntettesi típust. Van: Majom típus, amelyet a prognatizmus jellemez.

Degenerált típus, amely a degeneratív jelek egész halmazát képviseli.

Hosszúarcú típus.

Nagyállkapesű típus.

Kiszögellő homlok típus.

Alsófaji típus, amely hasonlít a néger és a mangol fajhoz.

Rabló típus.

Az alkalmi emberölők típusa.

A büntetteknek fiziognómiai ismérvekre alapított osztályozása — tudományos szempontból — még nem teljes, mivel az egyes nemzetek büntetesei többé-kevésbé eltérnek egymástól etnikai szempontból, míg sok egyéb tekintetben hasonlítanak egymáshoz.

III. FEJEZET.

Életműködési jelenségek a büntetteknek. Lássuk már most azon visszasságokat, amelyeket a büntettek idegrendszerének legmagasabb funkcióinál találunk s kutassuk azokat fokozatosan lejjebb szállva azokig, amelyek csupán az organikus és vegetatív életet segítik elő.

Tapintási érzék alatt — szorosabb értelemben — azon képességet értjük, amelynek segítségével valamely, a bőr felületére helyezett tárgynak jelenlétét észrevehetjük; tágabb értelemben még azon képességet is, amelynél fogva a bőrfelületen megjelölhetjük azon pontot, amelyen a tapintás történt, továbbá a megérintett bőrfelület zónájának a nagyságát és az érintő testnek az alakját. Háromféle tapintást különböztetünk meg, u. m. 1. a barikus, vagyis azon tapintást, amelynél megtudjuk állapítani az idegen test súlyát, vagyis a nyomást, amelyet a bőrre gyakorol; 2. a termikus tapintást, amelynél a test hőmérsékletét érezzük, vagyis az idegen test és a bőr hőmérséke közötti különbséget észreveszszük; 3. a dolorifikus tapintást, amidőn az idegen test érintése fájdalmat okoz.

A legnagyobb anomáliákat a dolorifikus érzésnél találjuk. Hogy ezen érzék a büntetteknek rendkívül eltompult, annak legfőbb bizonyítéka a náluk annyiszor található tetoválás, amelynek a véghezvitele hosszas és fájdalmas műtétet igényel, amelynek azonban a büntettek önként és örömmel vetik magukat alá. Az sem ritka eset, hogy az ily egyének, hogy fölismerhetetlenekké tegyék s a rendőrség kutatásai elől elvonják magukat, vagy önmaguk, vagy más segítségével, egyéb fájdalmas műtéteket állanak ki, mint amilyen a foghúzás, alkalmatlan eszközökkel véghezvitt csonkítás; az sem ritka eset a börtönökben, hogy a büntettek, mivel valami nem a szájok íze szerint történt, vagy, csak, hogy bajt okozzanak az öröknek, akikről tudják, hogy felelősséggel tartoznak, üveg- vagy

ércdarabot szereznek magoknak s megvágják füleiket, vagy más testrészüket sebzik meg. Érdekes, hogy a büntettek gyakran égetéseket is kiállanak, midőn pl. epilepsiát színlelnek és sebészeti műtétnek is alávetik magukat, anélkül, hogy egyetlen sziszzenést hallatnának. Világos, hogy ily esetekben a dolorifikus érzés hiányáról, vagy legalább is eltompulásáról lehet szó, azaz a hypo-, illetve analgesiáról.

A szemet illetőleg, a büntettekénél, különösen pedig az emberölöknél, rendkívül éles látást tapasztalhatunk, ami ismét atavikus jel, mert tudvalevőleg az ősemberek látása élesebb, mint a miénk. — Bono, Holmgren. Bielakow gyakran észlelték a büntettekénél a *discromatopsiát*, vagyis a szín megkülömböztetési képességnél előforduló anomáliákat.

Az éles hallás már nem tulajdonsága a büntetteknek, különösen pedig az emberölöknek. Ugyanezt mondhatjuk a szaglási képességről is.

Rendkívül nagy érzékük van a büntetteknek a delejesség iránt s csaknem kizárólag az ő tulajdonságuk az *u. n. meteorikus* érzékiség, amely a nedvek változásában és bizonyos atmoszferai változásoknak alávetett, nagyobb érzékenységben áll.

A mozgási szervekre vonatkozólag, annyit említünk föl, hogy a büntettekénél gyakori a *motorikus ambidextrismus* és *mancinismus*, amely utóbbi megfelel az érzéki mancinizmusnak. Marro szerint, a büntettek 5%-nál ambidextrismust, 7%-nál pedig mancinizmust találunk. Ezek között a legnagyobb arányt a gyújtogatóknál, emberölöknél és rablóknál találjuk.

A mancinizmus megfigyelése a dynamometerrel történik, amelynek segítségével meg lehet mérni az egyesek izomerejét. Marro a tisztességes egyének között 14%-ot talált, amidőn konstataulta, hogy a bal kézzel nagyobb erőt lehet kifejteni; a büntettek között az arány: 23%.

Peracchia a büntettek járását tanulmányozta s úgy találta, hogy a bal lábukkal nagyobbat lépnek, mint a jobb lábukkal, ami a baloldali tagnak a jobb oldallal szemben elfoglalt fölényét mutatja s a mancinizmus tünetményének a jele, és arra vall, hogy ez nemcsak a felső, hanem az alsótagonál is előfordul.

Számtalanszor megfigyelték a büntettek mozgó szerveinek a betegségeit s általános a tapasztalat, hogy az *agitans paralysis*,

a chorea, az izomsorvadás, az emi- és paraplegia, igen gyakori náluk. Ezenkívül gyakran találunk közöttük olyanokat is, akik az u. n. tic anomáliában szenvednek, amely bizonyos idegeknek, vagy idegcsoportoknak időnként beálló s később automata szerűen ismétlődő összehúzódásából áll, ilyen jelenség pl. a száj összehúzása, az egyik váll kiemelkedése stb.

Az érzéki és a mozgási funkciók részesei az u. n. reflex mozgások, amelyek bizonyos érzéki ösztönök által előidézett mozgások. A reflex-mozgás a büntetéseknél rendkívül heves; e jelenségek központja a gerincvelő és az agyvelő félgömbje, amelyeknek a túlheves működése az idegrendszer hiányos funkciójára vall.

A nemi élet funkcióira vonatkozólag, mindkét nemű büntetéseknél a nemi ösztönnek korán való föllépését találjuk, a nőknél pedig a menstruatio lép föl idő előtt. Ez ösztön, különösen a gyilkosoknál, rendkívül túlzott és — szervi visszaélés következtében — gyakran impotentiára vezet. Nemi visszasságokat sokszor tapasztalhatunk a büntetéseknél; e visszasságok némelyike, mint a pederastia, a börtönben születik s eltompítja a fiziológiai nemi ösztönt, részben pedig szervezeti okoknak tulajdoníthatók, mint a korai és fajtalan masturbatio, úgy a nőknél, mint a férfiaknál. Sok büntetett már 6—7 éves korában masturbatoria kényszerült, mivel spasmodicus erectio lépett föl nála.

A büntettek vérkeringését és táplálkozását is behatóan tanulmányozták, nemkülömben az anyagcseréjüket is.

Marro a pulzust és a lélegzést vizsgálta s úgy találta, hogy a normális egyéneknél mindkét tünetnyelvvel gyakoribb, mint a büntetéseknél. A verekedőknel a lélegzés a pulzushoz képest, gyakoribb. Lombroso a Mosso-féle hydorphigmograf és pletismograph készülékkel tanulmányozta azon módosulásokat, amelyek a különböző fizikai, vagy pszichikai ösztönök hatása folytán, az érverésben nyilvánulnak. Megfigyeléseinek eredményeként azt állítja, hogy a véredényeknek a fizikai fájdalommal szemben nagyon gyenge és későbbi a reakciója, vagyis megállapítható a büntetéseknél az analgesia; a pszichikai ösztönökkel szemben kissé gyenge a reakció. Ez azonban nem mindig áll, mert pl. midőn a büntettekben bizonyos szenvedély dül, mint pl. a gög, a hiuság, a boszú, a vasalis reactio evidens és határozott s ez a vérkeringésben is módosulást okoz.

A büntetettek hőmérséke, általában, valamivel magasabb, mint más egyéneké; itt is meg kell említenünk a gyenge reakciót, bizonyos hatásokkal szemben, amelyek normálisan lépnek föl; pl. a heves lelki harcok közben hőmérsékletük vagy egyáltalában nem, vagy csak kissé emelkedik. Penta szerint, a büntette-seknél, mint gyakran az elmebetegeknél, hideglelést konstatálhatunk oly betegségekből, amelyek rendszerint magasfokú lázzal szoktak járni.

Végül meg kell még emlékeznünk két, igen fontos jelenségről, amelyet a büntette-seknél tapasztalhatunk. Az egyik az u. n. d i s v u l n e r a b i l i t a s, amely azon könnyedségben áll, amelylyel ezen egyének — ép úgy, mint az elmebetegek — közönyösen s minden veszély és egyéb következmény nélkül kiállanak bizonyos testi sérüléseket és sebészeti műtéteket, amelyek másokra nézve igen súlyosak, sőt gyakran halálosak, s eme sérülések, a büntette-seknél, rendkívül gyorsan és könnyen gyógyulnak, gyakran minden orvosszer nélkül. — A másik tünetemény a h o s s z ú é l e t ü s é g, amelyet különösen a nagyobb büntette-seknél találunk s ami annál figyelemreméltóbb jelenség, minél jobban tekintetbe vesszük a börtön egészségtelen levegőjét s általában mindazon ártalmas és romboló hatásokat, amelyeknek a büntetés tartama alatt alá vannak vetve. — Mindkét jelenség atavikus színezetű, mivel ismeretes, hogy az ősember és az alsóbbrendű állatok is könnyen elviselnek mindenféle sérveket, orvosi gyógykezelés nélkül s az is nagyon valószínű, hogy őseink hosszabb életűek voltak, mint a jelen nemzedék.

IV. FEJEZET.

A büntetettek szociológiai, vagyis szerzett jellemvonásai. — E jellemvonások közül a büntetettek jelbeszédét, gesztusait, rajzait, tetovirozását, iratait s néhány különösebb művészetét és tevékenységét kell figyelemre méltatnunk.

Ezekkel azonban korántsem merítjük ki azon tényezőket, amelyek a kriminális karakter genesisénél a szociológiai elemet képviselik; nehéz föladat lenne az, mivel bajos volna megfigyelni mindazon speciális érzelmi és gondolkozási módot, amely ezen egyének sajátja, de még nehezebb volna megítélni azt, hogy azon jelenségek mennyiben velük született jellegűek, illetve azon

környezet hatásának tulajdoníthatók-e, amelyben élnek, különösen pedig azon éveknek-e, amelyekben a jellem alakul s végül, hogy vajjon a nevelés hatásainak tekinthetők-e? Tényleg, vannak büntettek, akikben zsenge korukban nincs hajlam arra, hogy büntettek legyenek s csak később, a külső környezet rossz viszonyai viszik arra. Rendkívül demoralizáló hatása van itt a börtönéletnek, amely alatt megtörténik, hogy valamely egyén, a nyomortól üzelve s csupán erkölcsi gyöngesége folytán elkövetett lopás miatt kerül börtönbe, ott a környezett suggestiójának a hatása alatt, épen olyan büntettség fejlődik, mint a többi. Az ily egyénre a környezet hatása igen erős, mivel az erkölcsi érzés különben sem vert benne mély gyökeret s szinte már előre disponálva van e változásra. Erre vallanak egyrészt a morfológikus degeneratív jelek, amelyek a pszichologiaiakkal egyesülve, arra vallanak, hogy azok nem kizárólag szerettek s másrészt azon tény, hogy az u. n. szokászerű büntettek nem a legtipikusabbak és legvadabbak, mivel ezek a tulajdon ellen vétének. —

A jelbeszéd alatt azon speciális nyelvet értjük, amelyet a büntettek használnak egymás között oly célból, hogy azt a be nem avatottak, különösen a rendőrség tagjai, meg ne értsék. Az ilyen konvencionális, vagy tolvajnyelv vagy a büntettes hazája nyelvének, vagy valamely vidék tájszólásának a szavaiból van megalkotva; sokszor teljesen valamely nyelvből, vagy tájszólásból van véve s csupán a szavak jelentése más, vagy maguk a szavak vannak többé-kevésbé megváltoztatva, vagy átalakítva. Sokszor más élő, vagy holt nyelvből, avagy valamely élő nyelv korábbi fázisából vannak véve a szavak, s ezért a tolvajnyelv filológiája és etimológiája rendkívül nehéz s még nem tökéletes, noha sok tudós kiváló előszeretettel foglalkozik vele. Ami az egyes szavak, vagy kifejezések használatának módját illeti, a leggyakoribb eset az, midőn azok nem a mindennapi nyelvben szokásos jelentésükben használatnak, hanem — mint Lombroso mondja — metaforice; pl. a részt az egész nevével, vagy viszont jelölik; az okot az okozattal, vagy az okozatot az okkal, az általánost a különössel, vagy a különöst az általánossal cserélik föl s i. t. Továbbá a szavakat átalakítják azáltal, hogy a vég, vagy a kezdő, vagy más szótagot megkettőztetik, vagy megfordítják, avagy a végszótagot megtoldják, vagy valamely magánhangját másikkal helyettesí-

tenek stb. Vannak tolvajnyelvek, amelyeknek különleges szabályaik vannak, ilyen pl. az, amely szerint minden szótag végében egy *p*, vagy elejéhez egy *x* betű ragasztandó; ilyen pl. az is, hogy minden magánhangzó egy-egy szóval ejtendő ki, így az *a*: aver-nek, az *e*: endernek, az *i*: inisnek, az *o*: ombernek s az *u*: ufurnak mondandó s pl. ez az olasz szó: pieta, így modatik ki: pinisender-taver. Továbbá sok szót bizonyos hangnak az utánozásával ejtenek ki, pl. a lövést puff, az órát tik szóval jelölik. Nevezetes jelenség a szinonimák bősége, amelylyel különösen a maguk életviszonyait és a bűncelekményeket jelzik.

Ami e nyelv keletkezését illeti, okot adott arra a rendőrség kutatása, amely elől a büntettek menekülni igyekeznek; másrészt az is bizonyos, hogy mint minden társadalmi osztálynak, úgy a büntetteknek is, szükségük van külön beszédmódra, amelyben oly szavakat és kifejezéseket használnak, amelyekkel máshol nem találkozunk, mivel azokkal a maguk különös gondolatait, szokásait juttatják kifejezésre. Így találjuk ezt az orvosok, ügyvédek, papok, katonák, kereskedőknél. Természetes ez, hiszen minden egyénre elsősorban a saját foglalkozása, a maga szokásai s környezete gyakorolja a legnagyobb hatást, aminek érthető következménye a gondolkodás-mód és az érzelmek módosulása, amely viszont új szavakat, új kifejezéseket hoz létre. — Mivel a tolvajnyelv szóalakulásainak a proceszszusa, különösen az *onomatopea*, vagyis a hangutánzat, az ősember nyelvére emlékeztet, Lombroso e jelenségben is atavikus vonást lát. S ez teszi fontossá a tolvajnyelv behatóbb tanulmányozását, mivel az egyike azon eszközöknek, amelyeknek a segélyével a büntettes lelkületébe hatolhatunk s amelylyel érzelmeit megismerhetjük.

A tolvajnyelv egy másik faja, amely a büntetteseket a primitív korszak embereihez közelebb hozza, a *gesztus*, amelyet — mint tudjuk — úgy az ontogenikus, mint a filogenikus evolúciónál megtalálunk: gesztussal érintkeztek egymás között azon népek, amelyeknek még nem volt megállapodott nyelvük, gesztussal élnek a gyermekek és a magasabb fokú állatok is. S a büntettek, különösen némely vidéken, egész sereg külön gesztust használnak, amelyek mindegyikének más-más jelentése van s amely tényt a süketnémák nyelvéhez hasonlíthatunk és amelyet már sokan tanulmányoztak, különösen Pitрэ, Siciliában.

Figyelemreméltó atavikus vonás a büntettek grafikai, vagy rajzírása, amely abban áll, hogy a maguk eszméit papírra, falra, asztalra, vagy valamely tárgyra, oly rajzalakok segítségével vetik, amelyek mindegyikének külön jelentése van; így pl. a lerajzolt kulcs: lopást, a kígyó: mérget, a kalitka: fogházat jelent. Szóval: itt konvencionális nyelvről van szó.

A büntettek gyakran komplikáltabb rajzokkal jelzik életük legfontosabb eseményeit, illetve fejezik ki főbb eszméiket, s nagyobb hajlamot árulnak el a rajz, mint a szó és írásbeli kifejezés iránt; mindez az elméleti képességnek az alacsony fokára mutat, amely folytán a képzelőtehetség az értelem fölé kerekedik.

E hajlamnak másik nyilvánulását alkotják a piktografikák, vagyis a tetovirozás, amelyet a büntettek különböző célból vétenek testükre. E jelenség kizárólag a büntettek jellemvonása; igaz ugyan, hogy a katonáknál, tengerészeknél és kéjnőknél is találkozunk ilyenféle jelenséggel, de ez sokkal szórványosabb. Határozottan atavikus jellel van itt dolgunk, hiszen köztudomású, hogy az ősemberek, sőt a ma élő vadnépek is, tetovirozzák testüket.

Lombroso tanulmányozta a büntettek calligraphiáját is és úgy találta, hogy az emberölőknél és az útonállóknál, a hosszúkás betűk szokásosak, valamint az u. n. gladiolata alak, amely abban áll, hogy a betűk alsó és felső részén a hosszabbítások görbe alakúak és szakadozottak. Ellenben a rablók betűi apróbbak és finomak, jellegük a női íráshoz hasonlít, gyakran bizonyos reszketeg vonásokat és görbeséget vehetünk észre, különösen az aláírásnál. Az előbbi csoport jelei energikus jellemre és elcsigázott érzékre vallanak; a második csoportéi pedig, zárkózottságra mutatnak.

Tudjuk, hogy van valódi büntetési irodalom, amely a börtönök falain, a maffia, camorra tagjainak s a brigantiknak a kézírata, amelyek élénken megvilágítják ezen egyéneknek a lelkületét. Olaszországban ez irodalom többnyire verses és különösen Siciliában és Sardinianban virágzik; az előbbi helyen Pitré folytatott tanulmányokat. E versek — általában — sántítanak, nyelvezetük éppen nem választékos.

A büntettek által üzött ipar is érdekes megfigyeléseket nyújt. Gyakran megfoghatatlan ügyességgel készítenek maguknak egyes eszközöket, amelyek segítségével a börtönből megszökhetnek, továbbá

fegyvereket, üregeket, amelyen kibújnak, köteleket, kulcsokat, stb.; vasreszelékből kést csinálnak, amelylyel gyilkolnak. Rendkívüli találékonyságra vallanak azon eszközök, amelyek segítségével egymás és a külvilág között érintkeznek, mint pl. a levélnek a kenyérben elrejtése, bizonyos tárgyaknak szimbolikus jelentőséggel fölruházása, stb. A pénz megőrzésére a legkülönösebb módokat választják, ideértve annak a bőr alá helyezését; időtöltésből játékkártyákat készítenek, kenyérbéلبől szobrokat, képeket és más egyéb tárgyakat készítenek, ami által nem közönséges mehanikai tehetséget árulnak el. Érdekes fölemlitenünk azon két fegyencet, akik halszállkákból és kenyérbéلبől egészen szabályosan járó órát készítettek. Szívesen foglalkoznak egyes állatok megszelídítésével és begyakorlásával is. Drago („Los hombres de presa“, Buenos-Aires, 1888. c. művében) bizonyos Pagano nevű fegyencet említ, akinek négy egere volt, amelyek mindegyikének nevet adott; az ablakra különféle torna-szereket készített, középre pedig egy templomot és egy színházat s mindezeket a legprimitívebb eszközökkel, mint tanszerekből, szögekből, stb. Az egerek húron táncoltak, körmükre állottak, a trapézen hintáztak, vizet merítettek s tették mindezt parancsszóra.

Az eddig vázolt s a környezet és a börtön hatása folytán kifejlődött jellemvonásokon kívül, ugyancsak a börtönben, még újabb jellemvonások is kifejlődnek a büntetéseknél. Ilyen a szigorú fegyvelemszulte tisztelet a felebbvalók iránt, ami azonban tulajdonképpen nem egyéb, mint gyűlölet- és boszúérzetük, az egész társadalom iránt tápfált lázongási szenvedélyeik s folytonos gyanakodásaik palástolására szolgál, és amelyek titkos konspirációkra és mahinációkra való hajlandóságban nyilvánulnak, valamint azon szokásukban, hogy folyton jogaikat követelik, ami valóságos panaszlási mániává fajul nálók. — A börtönökben igen gyakori a pszichopáthia, amelynek a kifejlődésére az idegrendszer gyengesége és pszichofizikai degenerációja gyakorol nagy hatást, de amelynek okát gyakran a börtönélet materiális és morális hiányában találjuk, különösen pedig a magánelzárás rendszerében. A pszichopáthia kifejlődhető alakjai különbözök, de leggyakoribb köztük a paranoia hallucinatoria-delirans, amely érzéki visszássággal kezdődik, s amelynek alapja a magános élet, amelyben üldözési mánia, vagy nagyzási hóbort fejlődik ki. Vagyis, a külvilággal való érintkezésnek a hiánya a külvilágban is degenerált agyban megkönnyíti a hallucinációk keletkezését;

folyton az ördögöt, vagy árnyakat látják, gyalázó szavakat hallanak, testükön rovarokat éreznek, stb.; azt hiszik, hogy valami titkos üldözésnek vannak kitéve, vagy valami természetfölötti befolyásnak alávetve, amelyek folytán nagy dolgokra vannak hivatva.

Ha igaz, hogy sok büntetett a börtönben elmebeteggé lesz, úgy az is áll, hogy gyakran az elmebetegségek legkülömbözőbb fajait színlelik s azoknak minden fázisán keresztül esnek.

A büntettek egyik jellemvonása: a visszaesés, ami szoros összefüggésben áll velök született szervi hiányaikkal, különösen pedig erkölcsi érzésüknek a hiányával, antiszociális irányzatukkal, a törvények iránt táplált megvetésükkel, azon káros hatással, amelyet a büntetés gyakorol rájuk, a lelkiismeret fölébredésének a hiányával s a büntetnek művészetként fölfogásával. Bizonyos az is, hogy a büntetés — már szervezetével — nemhogy moralizáló, hanem ép ellenkezőleg, demoralizáló hatással van a büntetésekre. Az is kétségtelen, hogy a börtönben környező társaságban az erkölcsi érzéknek utolsó maradványa is elvész, s a kis büntetett átalakul nagy gonosztevővé és sokszor csak azért követ el újabb büntetést, hogy ismét visszakerüljön a börtönbe, ahol kenyeret kap.

A bűnügyi statisztika adatai szerint, a tulajdon és a hatóság elleni büntetteknel rendkívüli arányban nő a visszaesések száma, míg azon büntesteké, amelyeknek alapja nagyrészt a veleszületett egyéni elembe rejlik (emberölés és általában az u. n. vérbüntettek) csökken. A visszaesések száma évről-évre nő, s összefüggésben áll az általános gazdasági viszonyok fokozatos romlásával s az is megállapítható, hogy a büntettek minden újabb visszaesésnél súlyosabb bűncselekményt követnek el, mint előzőleg, aminek a magyarázata azon fokozatos demoralizációban rejlik, amelynek a börtönben ki vannak téve s gyakran nagy könnyűséggel tanulják meg az egyes büntettek elkövetését megkönnyítő módokat és — mint Locatelli mondja — „megtanulván a kovács mesterséget, a kalligrafiát, vagy a lithografálást, az útonállóból lesz hamisító, a rablóból hamispénzgyártó, vagy csaló.“ Annyi bizonyos, hogy anthropologiai és pszichologiai szempontból a visszaesők a legtipikusabb büntettek, akiket született büntetteknek is nevezünk, míg az ugynevezett szenvedélyes büntettek ritkán visszaesők.

V. FEJEZET.

A büntettek hulláján észlelhető jellemvonások. — A büntetteknek főtebb előadott morfológiai tanulmányát ki kell egészítenünk azon jellemvonások ismertetésével, amelyeket csakis a hullájokon észlelhetünk.

Minden holttestnél a legfontosabb a koponya és az agy megvizsgálása. Ezért mi is e két testrésznek a vizsgálatára szorítkozunk.

A puha részeitől megfosztott koponyán elsősorban ugyanazon méreteket találjuk, mint az élő ember koponyáján s így e részben csak a már mondottakra utalunk és csak azt tesszük hozzájuk, hogy a büntettek koponyájánál nagyobb precizitást találunk a méretekben. Ezt mondhatjuk különösen a horizontális, továbbá az első, hátsó és oldal felületről, a koponya diamétereiről, az index cephalicusról, a frontalis diameterről, az arc szélességéről és hosszúságáról.

Bizonyos jellemvonásokat már az élő ember koponyáján is észlelhetünk, de csupán megközelítőleg s a holttesteken követett eljárástól eltérő módon. Ez utóbbi tekintetben használt módok között a leggyakoribb a koponya-capacitás megállapítása, amely a koponyacsonton úgy történik, hogy az egész koponyaürt ólomgolyókkal teletöltik, a golyókat megszámlálják és matematikai formula segítségével meghatározzák a kapacitást. — A számtalanszor meg-ejtett vizsgálat eredménye szerint, a büntettek kapacitása a legkisebb, noha közepszerű sőt igen magas fokú kapacitást is találunk, ami vagy hydrocephalicus processusokkal függ össze. vagy rendkívül élénk értelmiségre vall a büntettekénél, noha ezen szellemi képességük mindig egyoldalú. Az agyvelő előrészének hiányos fejlődését a büntettekénél az u. n. projektív rendszer segítségével állapíthatjuk meg, olyan formán, hogy a koponyát a középvonalon keresztülmetszszük. Hoyer kutatásai szerint, a bruxellesi büntettekénél az elő-vetítés 82°0, a hátsó-vetítés 100°5 volt a büntettekénél; míg az előbbi számadat a normális egyéneknél 83°6-ra nőtt, az utóbbi ellenben 93°7-re csökkent. — Ugyanily czélból más szakferfiak, a koponya közép longitudinális görbe különféle arányai között levő viszonyt kutatták, főiosztván a görbét agyvelő alatti, frontális, parietális, occipitalis görbére, továbbá megkülönböztettek frontális, parietális és occipitalis ívet s azt találták, hogy a büntettekénél a parietális rész van aránylagos túlsúlyban.

Ugyanezen projektív módszert alkalmazták arra is, hogy a büntetteseknél megállapíthassák az arcélnak a fejhez való viszonyát; a tapasztalat azt mutatta, hogy az arc fejlettsége nagyobb a büntetteseknél, ami ismét atavikus vonás.

Az arcél két vonalból áll, amelyek egyike a glabellától az alsó orrmetszésig, másika pedig ettől a külső hallócsőig vezet s annál kisebb, illetve helyesebb, minél előrehajlóbb a felső és az alsó zápfog tájéka; mérete fontos atavikus jelet állapít meg a büntetteseknél: a prognatizmust. — Az állkapocs fejlettsége is fontos, mivel a súlyát aszerint állapíthatjuk meg. A büntetteseknél a közepsúly 84 gramm, a normális egyéneknek 80, az elmebetegeknek 78 gramm. *Manouvrier* számításai szerint, a craniomandibularis index a büntetteseknél nagyobb, mint a normális egyéneknek.

A koponyacsontot csakis a holttesten vizsgálhatjuk. Különös figyelmünket érdemli meg, a verticalis diameter, amely az arc legkiállóbb részétől a basis legkiállóbb részéig vonul és amely — sokak szerint — a büntetteseknél kissé nagyobb. — Az agycapacitás, vagyis a koponyaüreg térfogatának azon része, amely a kis agyvelőt tartalmazza, matematikai számítások szerint, szintén nagyobb a büntetteseknél. — A szemüregcapacitás szintén nagyobb valamivel, a koponyaüreghez képest. — Az occipitalis nyílás síkja a legnagyobb méreteket a vérbüntetteseknél, a legkisebbeket pedig a sexuális büntetteknek éri el.

Az agyvelő igen sok és nevezetes, alsóbbrendűsége valló, s kétségtelenül atavikus vonást tüntet föl. A büntetteseknél gyakran találunk microcepháliát, mivel — általában — náluk van az agyvelő súlyminimuma is, a maximumot pedig még soha sem konstatálhatták. — Gyakran tapasztalhatjuk — a fiziológiai jelek között — a motorius és sensorius mancinizmust, vagy ambidextrizmust, valamint a cerebrealis emisphaera jelenségével is találkozhatunk, amennyiben ily esetekben, az agyvelő jobb része nagyobb a bal részénél, illetve azzal egyenlő, míg a normális egyéneknek valamivel kisebb.

Az anomáliákat, különösen a circumvolutiók és a sulcusok erejét illetőleg, nehéz határozott állítást kockáztatni, mivel tudjuk, hogy a circumvolutiók sokszoros és igen jelentékeny individuális változásoknak vannak alávetve, amint azt *Giacomini* kimutatta.

VI. FEJEZET.

Az öröklöttség, vérmérséklet és faj, mint a büntettség faktorai. — Korunk biológiai tudományának egyik legfontosabb törvénye az, amely bizonyos, úgy morfológikus, mint fiziológikus, úgy normális, mint nem normális jellemvonásoknak, úgy theratológikus, mint patológikus szempontból, fontos és átbocsátás útján történt öröklődését hirdeti. E törvény kétségtelenül egyike a fajkiválás és átalakulás leglényegesebb alapmozzanatainak, amely törvénnyel Darwin új irányba terelte a természettudományokat; noha sem a természetes kiválás, sem a létért vagy nemért való küzdelem nem volt elég arra, hogy megmagyarázza az állatok és növények között észlelt változásokat, amelyeknek eredményeként új faj jön létre, úgy a szerzett, mint a veleszületett jellemvonások lényeges alapjainak átöröklődése nélkül.

Azon számos törvény közül, amelyek a jellemvonásoknak öröklődés útján való átbocsátását szabályozzák, csupán az összevágó vonások erősbbödéséről és a szétvágó vonások gyengüléséről, vagyis azon törvényről fogunk szólni, amely szerint bizonyos jellemvonás, pl. valamely szerv alakulásának a módja, vagy valamely betegségre való hajlam megerősbbödvé száll át a lemenőkre, vagyis, midőn bizonyos jellemvonást mindkét felmenőnél gyengébb mérvben találunk, sőt, ha feljebb megyünk, úgy tapasztaljuk, hogy az egészen elenyészik, mivel az egyik félnél (pl. a nagyatyánál) oly vonásokat találunk, amelyek a másik félnél (pl. a nagyanyánál) észlelhető vonásokat teljesen ellensúlyozzák. E törvény rendkívül nagyfontosságú, különösen az öröklődési elméletnek a patológiában való alkalmazásánál. S mint már említettük, nemcsak a normális, hanem a morbozus vonások is átöröklődnek, vagy valamely valódi betegség, vagy valamely gyöngeség alakjában.

Az öröklődés útján való átbocsátás nem mindig direkt, sem nem mindig homolog; vagyis gyakran megesik, hogy az atyáról a fiúra nem ugyanazon jellemvonásnak direkt úton való átöröklődését, hanem a következő vonások egyikét találjuk: az öröklődés vagy átugrik egy avagy több nemzedéken, s csak évek mulva mutatkozik a lemenőkön, amikor tehát a valamely lemenőn észlelhető anomáliának az okait nem a közvetlen, hanem a távolabbi felmenőknél kell keresnünk. — A másik eset az, midőn valamely

vonás, vagy anomália nem ugyanazon, hanem többé-kevésbé módosult, esetleg súlyosabb alakban található a lemenőknél.

Az első faktoron alapszik azon magyarázat, amelyet ma a monstrosus és theratologikus s általában a többi degeneratív jeleket illetőleg adnak, amelyeket a lemenőkben észlelhető oly jelenségeknek tartanak, amelyek többé-kevésbé távoli elődökre mutatnak vissza. Az átbocsátott jellemvonások módosulása — amelyet mindig progresszív súlyosbító értelemben kell vennünk, kivéve, midőn neutralizáló, jótékony befolyások működnek közre — szolgált alapul Morelnek, a faji és családi öröklött degeneráció elméletének megalkotására. Ha az első generációnál — mondja Darwin és Morel — a vérmérséklet nervozus, a másodiknál már beteg lehet az idegrendszer: emorragia, vagy más, agybajok, epilepszia, hiszteria, stb. léphet föl. A harmadik generációnál — ha e jelenségek fejlődését semmi sem akadályozza meg, gyöngelméjű, excentrikus, erkölcsileg és értelmileg sülyedt és végre valódi elmebetegségben sínylődő egyéneket találunk. Még tovább menve, a következő generációnál már buta, süketnéma, együgyű emberekkel találkozunk, akiknek értelmi terméketlenségéhez sexuális terméketlenség is járul, amely — hogy úgy mondjuk — a fajdegeneráció természetes terapiája.

A degeneráció tehát, amelyet minden más, eddig tanulmányozott jellemvonástól meg kell különböztetnünk, lényegileg nemcsak öröklött jelenség, hanem oly elem is, amely a neuropatikus öröklődésben átbocsátódik s amely megalkotja azon terrenumot, amelyben a legkülömbözőbb ideg- és elmebetegségek s az idegrendszer legjelentékenyebb anomáliái kifejlődnek. Ha valamely betegségnek, pl. az epilepsziának, az okát a szülők, avagy a távolabbi fölmenők epilepsziájában akarnók keresni, sokszor ez utóbbiaknál csak ideggyöngeséget, vagy neuropatikus alkatot, hiszterizmust, vagy alkoholizmust találunk. — Gyakran nem idegbetegséget, hanem valamely ragályos betegséget, vagy mérgezési jelenséget találunk, amelyekből Charcot és Bouchard kimutatták azoknak a lemenők nervozus változásaival való szoros viszonyát. E betegségek közé tartozik a syphilis, a tuberculosis, diabetes (húgyár), köszvény, stb., nem említve az ólom-, ópium stb. mérgezést.

Ez az öröklődés más értelme, amely, a büntettségre való vonatkozással, kiváló fontossággal bír. A büntett elkövetésére való hajlana, amely főleg az erkölcsi jellem és az idegrendszer, különöse

pedig az agyvelő működési módjával viszonyban van, igen sok esetben öröklődés útján bocsáttatik át; azonban gyakran nem a büntetthez való hajlam, hanem csak a szervezeti és idegdegeneráció bocsáttatik át. Vagyis a büntetett nem mindig valamely büntetettnek a fia; gyakran találunk oly egyéneket is, akiknél az átbocsátás nem oly direkt, s az ily egyének szülői között nem büntetéseket, hanem epileptikusokat, hiszterikusokat, elmebetegeket, alkoholistákat találunk.

Az öröklődés tehát a büntetési jellem genesisénél fontos elem és faktorként szerepel, nemcsak, mint Lombroso állítja, távoli, atavikus, hanem, mint közeli és direkt, vagyis nem büntetési, hanem degeneratív öröklődés. S tényleg, a bűnügyi statisztika adatai azt bizonyítják, hogy az ily egyének fölmenő családtagjai között igen gyakran találkozunk büntetettekkel, vagy idegbetegekkel, vagy más degenerációra valló jelekkel. E degeneráció nem vele született jellegű, hanem valamely, főleg bizonyos szervi betegség, mint malaria, syphilis, scrophula következtében szerzett jelleget tüntet föl s e betegségek bomlasztják a szervezetet s az utódot gyöngévé és betegessé, vagyis degenerálttá teszik; s így a szerzett degeneráció átalakul öröklötté. A nyomor, a táplálkozás hiányos voltával és az időszakonként föllépő inséggel párosulva, amelyek e degeneráció következményei, nem csupán az egyénekre bír befolyással s az agy rossz nedvessége és táplálkozása folytán nemcsak az erkölcsi jellem perverzitását okozza, hanem a sarjra is hatással van, amennyiben a szervezeti elszegényülést arra is átbocsátja s a többi nemzedéknél megszilárdítja azon fizikai és pszichikai vonásokat, amelyek eleinte csak szerettek és esetlegesek voltak. Az alkoholizmus a degeneráció oka és jele, nemcsak azért, mert a szesz italokkal való visszaélés csak a neuropatikus és degenerált egyéneknél bizonyítható, hanem azért is, mivel az alkoholt pusztító hatása a szervezetre is átöröklődhetik, ép úgy, mint ahogy ez más mérgezéssel, nevezetesen a saturnismussal is megtörténik. S hogy a büntettség miért gyakoribb az alsóbb társadalmi osztályokban, annak okát azon tényben kell keresnünk, hogy ott mindezen degeneratív befolyások érezhetőek, míg ellenben a felsőbb osztályok, amelyek idegrendszerüket jól táplálják, kevésbé vannak kitéve a ragályoknak, mérgezéseknek stb.

A valódi értelemben vett öröklődésnél bizonyos, a szülőökkel

összefüggő s a gyermekek jellemére befolyással bíró különösségek hatásait tanulmányozzuk; így pl. ismeretes, hogy az iszákosok már a fogamzás pillanatában rossz befolyást gyakorolnak a létrehozandó új lényre, amit már a görögök is tudtak s amit ma is megerősítenek a statisztikai adatok, amelyek azt bizonyítják, hogy e jelenséget a büntettesek elődeinél igen sokszor megtaláljuk. Az is tény, hogy a törvénytelen gyermekeknek nagyobb hajlamuk van az elmebetegségre és a büntettségre, mint a törvényeseknek; e jelenséget részben azon kedvezőtlen életviszonyoknak kell tulajdonítanunk, amelyek között az előbbiek rendesen élnek s azon bánásmódnak, amelyekben a társadalom őket részesíti, részben pedig azon öröklődésnek, amely szüleikről hárul rájuk, akik gyakran vagy rossz erkölcsűek, vagy gyöngé elméjűek, vagy pedig erőszakos emótióktól izgatottan cselekszenek a fogamzás pillanatában.

Tanulmányozták a szülők életkorának a gyermekekre gyakorolt hatását is; e részben azt mondhatjuk, hogy legjobb a sarj akkor, ha a szülők középkorúak, mert a nagyon fiatal és éretlen, valamint az öreg szülőktől származó gyermekek gyöngék; az előbbi esetben a gyermekek — többnyire — erőszakos jelleműek, élénkek, ingerlékenyek, gyakoriak náluk az u. n. támadással járó büntettek; ellenben az öreg szülők az öregkor jellemvonásait, mint a szomorúságra való hajlamot, kevésbeszédűséget, ravaszságot, hideg számítást, gyanakodó szellemet bocsátják át gyermekeikre, akik többnyire a tulajdon ellen vétének s akik között igen sok a sikkasztó s akik a személyek elleni büntetteket hidegen és számítással követik el, mivel néha az áldozatban céljaik megvalósulásának akadályát látják.

Amint az öröklődés a további generációkban bizonyos jellemvonásokat állapít meg, amelyek viszont az egyedcsoportok (egyének, állatfajok és vegetálók) meghatározására szolgálnak, úgy maga az öröklődés útján való átbocsátás, bizonyos mellékvonásokat állapít meg, amelyek ugyanazon egyedcsoporton belül bizonyos alcsoportokat, illetve fajtákat különböztetnek meg. Valamely emberi faj — tényleg — oly egyéni összeség, amelynek a tagjai egymással való közös vonások folytán egy külön csoportot alkotnak, de amellett úgy a fizikai, mint a pszichikai szervezet, valamint erkölcsi, szokásaik stb. tekintetében, részleges módosulásokat találunk náluk, amelyek különösen jellemzik s a többi csoporttól elkülönítik őket. S éppen ezen jellemvonásoknak nemzedékről-nemzedékre, századokon át

bocsátása az oka annak a szívósságnak, amelylyel azokhoz a történetük folyamán lezajlott üldöztetések és ellenkező külső befolyások ellenére is, ragaszkodnak. E szívósságnak klasszikus példáját találjuk a zsidó fajnál, amely szétszórva, üldözve, mai napig is megőrzött bizonyos közös etnikai típust, amely tisztán megkülönbözteti a többi fajtól. S a többi európai népeknél, noha azok szintén sok viszontagságon mentek keresztül történetük folyamán, a különféle faji jellemvonásokat fölfedezhetjük.

Ha az etnikai hatás a népek minden, legkülönbélebb életjelenségeiben, mint a tudományban, vallásban, művészetben, politikában, sőt bizonyos pontig, minden egyén cselekményeiben is, nyilvánul, noha gyakran a sok ellentétes hatás folytán gyengül is, mégis természetes és észszerű, ha e hatást a büntettségben, annak úgy gyakori voltában és az egyes büntettek speciális jellegében, érezhetjük. Ugyanis, ha valamely népnél igen erős és határozott a büntettségre, vagy pl. a vérbüntettekre való hajlam, úgy az átöröklődik az utódokra is, ép úgy, mint a többi anatómiai, pszichológiai és szociológiai vonás, amelyek együttvéve alkotják az illető nép jellemét.

Helyesen hívja föl figyelmünket Ferri ezen etiológiai elemnek számontartására, amely a többi vonással együtt, nagy szerepet játszik a bűncselekmények genezisénél, különösen pedig valamely népnél, vagy valamely vidéken elkövetett bizonyos fajta bűncselekményeknél, vagy azok gyakoriságánál. Igaza van, midőn azoknak az állítása ellen harcol, akik mindent bizonyos gazdasági és szociális tényezők hatásának, vagy egyes fizikai befolyások eredményének tekintenek; ezzel szemben arra utal, hogy a fentebb említett tényezők — nagyrésztben — az egyes népek jellegének a hatásai, a fizikai befolyások pedig csak csekély részét teszik azon okoknak, amelyek az etnikai jellemvonásokat produkálják és megszilárdítják. Ha az etnikai elemeket nem hagyhatjuk figyelmen kívül a szociális jelenségek tanulmányozásánál, úgy a büntettség vizsgálásánál sem szabad azt elmellőznünk. Pontos és egész Európára kiterjeszkedő adatokkal kimutatta, hogy a büntettek megoszlása — általában — összhangzatban van a népfajok megoszlásával és hogy az egyes népeknél bizonyos bűncselekmények túlsúlya szintén összhangzatban van a jelentékenyebb pszichikai fajvonásokkal s végül, hogy az ezen

szabály alóli kivételeket más fizikai és szociális faktorok neutralizáló hatásának kell tulajdonítanunk.

Nem terjeszkedünk ki hosszasan azon tanulmányokra, amelyek egy új ismeretágot, a *büntetőjogi földrajzot* eredményezték; elég lesz, ha csupán általános vonásokban rajzoljuk meg s ha először is azt említjük föl, hogy a büntettségre való hajlam sokkal nagyobb a színes emberfajoknál, amelyek az őseMBERHEZ közel állanak, mint a műveltebb fehér fajnál. Európában a legerősebb hajlamot a latin fajnál s ezek között is az elsőseget az olasz és a spanyol népnél, a leggyengébbet pedig a szláv, illetőleg az angolszász fajnál találjuk. A latin népeknél az u. n. támadási, a szlávoknál és a németeknél a premeditált bűncselekmények a túlnyomóak. Csak a gyermekgyilkossági büntettek nem követik e megoszlást, mivel annak genezisére a társadalmi faktorok, a jogi intézkedések s azon körülmény van befolyással, hogy a csábító és az elcsábított egyén milyen bánásmódban részesül a társadalom részéről.

Ami magát, Olaszországot illeti, ott a kriminalitás legnagyobb része a vérbüntettekre esik, amelyek túlnyomólag a déli részeken, vagyis ott fordulnak elő, ahol föníciai arab és albán elemek laknak, továbbá Siciliában, ahol a saracénok hagytak mély nyomokat. Az északi vidékek kisebb kriminalitását föltétlenül az északi fajnak az angolszász fajjal történt keveredésének kell tulajdonítanunk. — A tulajdonelleni büntettek viszont, fordított fölosztást követnek, amennyiben legnagyobb számmal az északi országokban szerepelnek. Lombroso említi, hogy azon vidékeken, vagy falvakban, amelyek valamely speciális büntetről hírhedtek, valamely speciális faj lakja, így pl. az albán coloniák az útonállásról hírhedtek; Pergola a lopásról, ahol cigányok laknak; Massa és Campofreddo közmondásos az emberölésekről, az előbbit portugál cigányok, az utóbbit korzok lepték el. Érdekesek é tekintetben a Sighele, Joly és a Jauvelle tanulmányai.

Tehát nemcsak a családi-, hanem a faji öröklött vonások is közreműködnek a büntett genezisénel; természetesen úgy érteve, hogy ezen etnikai faktornak a főszerep nem az egyéneknél, hanem

a büntettek vidékenkénti megoszlásánál, úgy számuk, mint fajuk tekintetében jut.

Lássuk már most a büntettségnek egy másik nevezetes faktorát, az egyéni vérmérsékletet, amelyre legújabban Ferri hívta föl az orvosok figyelmét, megjegyezvén, hogy azon túlzott fontosság után, amelyet a régi orvosi tudomány a vérmérséklet fogalmának tulajdonított, ép oly túlságos és igazságtalan feledés következett.

Ferri megjegyzése helyes, különösen, ha azt tekintjük, hogy a büntettesnek nemcsak az egész organizmusát, hanem egyes szerveinek partikuláris módosulásait, bizonyos organikus állapotainak pszichikai nyilvánulásaira, valamint erkölcsi jellemére gyakorolt hatását is tanulmányoznunk kell s ezeknek összesége bizonyos szintetikus kifejezésben nyilvánul, amit viszont a vérmérséklet, a temperamentum, juttat kifejezésre. Így pl. tudjuk, hogy a lassú emésztés nehéz dolog s az emésztő-cső funkcionális hyperemiájának a meghosszabbodásával és cerebralis ischiasszal jár, amely végső eredményében az eszmék elaborációját nehezkesé, a jellemet rosszá és melankólikussá teszi; vagy az epének a vérben való fölszívódása, amelyet a sárgasággal magyaráznak, az idegközpontok mérgezése folytán pszichopatikus betegséggé fajulhat s föltehetjük, hogy hasonló, bár könnyebb természetű mérgezés történik az u. n. epés egyéneknél is, akiknél — minden valószínűség szerint — gyenge polycoliával van dolgunk; azt is tudjuk, hogy mily gyakori a büntetteseknél a máj-vastagodás. — Ugyanezeket mondhatjuk a többi organikus állapotról is.

Mindazon állapotok összesége, amelyeket azon speciális mód eredményez, amelylyel az egész szervezet mindazon külső és belső pszichikai és fizikai befolyások ellen reagál, amelyeknek eredete az egyéni benyomásban rejlik, s amely benyomás a vérmérsékletben nyilvánul: komoly figyelmet érdemel, nemcsak a büntetőjogi embertanban, hanem az orvostanban is. Ferri; a vérmérséklet régi, négyes fölosztását véve alapul, úgy találta, hogy a nyálkás vérmérsékletű és a skrofulás egyének adják a büntettesek, különösen pedig a rablók nagy számát; az emberölők az epések osztályából kerülnek ki s a legtöbbször sápadt színűek; az ideges egyének pedig a passzionális tipust alkotják s a szenvedély szülte, vagy támadási büntetteket követik el. Legkisebb kórhajlamot tüntet

föl a büntettségre a szangvinikus vérmérséklet, vagyis a legegészségesebb egyén, akinél a szervezeti egyensúly és a jó táplálkozás fizikai és morális jóllétet szül, inkább a jótékonyásra van disponálva.

VII. FEJEZET.

A női büntettes speciális jellemvonásai. — Noha az eddigelé vázolt jellemvonások az összes büntettesekre vonatkoznak, mégis van néhány különösebb kategória, amely nagyobb figyelmet érdemel. Ezek közül legfontosabb a női büntettesek csoportja, mivel a két nem között főnforgó különbségek, úgy szervezeti alkaturuk, mint lelki világuk és életmódjuk tekintetében, amelyet a társadalomban folytatnak, rendkívül elütőek s igen különböző módon érezhetjük a külvilágban véghezvitt cselekményeik hatását, ami viszont arra vezet bennünket, hogy a két nemnél eltérő morfológiai, fiziológiai és pszichológiai degeneratív jeleket keressünk. Ez eltérések tanulmányozásában nagy érdeme van a Salsotto, Tarnowsky s a Lombroso és Ferrero műveinek.

A nők termete és súlya — általában — valamivel kisebb, mint a férfiaké; testi fejlődésük ellenben rendszeren korábbi, noha van bizonyos életkor, amelyben a nő, termetre nézve, fölülmúlja a vele egykorú férfit, azon különbséggel, hogy ez utóbbi tovább fejlődik, míg a nő ott megállapodik. Továbbá a női büntettesek termete még a normális nőkénel is alacsonyabb valamivel, különösen a rablóknál és a gyilkosoknál. Általában azt mondhatjuk, hogy a női büntettesek között az alacsony, de a normálisaknál erősebb és nagyobb testsúlyú nők szerepelnek.

Ami a női büntettesek koponyáin észlelhető visszasságokat illeti, igen gyakran találkozunk plati- és oxycepháliával, szögletes homlokkal, strabismusszal, görbe, vagy sasorral, még pedig sokkal nagyobb számban, mint a férfi büntetteseknél.

A felső kar valamivel hosszabb a normális nőknél, szemben a női büntettesekkel; ellenben a kéz kissé hosszabb ez utóbbiaknál, mint az előbbieknél. — A görbe láb gyakoribb a női büntetteseknél, bár általában is sokkal nagyobb az ily egyének száma a nők, mint a férfiak között.

A női büntettesek haja — általában — sötétszínű és igen gyakori a dús hajzat. Csupán a bujálkodóknál találunk túlnyomó

számmal szőke és vörös színt. Úgy korai, mint késői öszülést csaknem kétszerte több esetben találunk a női büntetteseknél, mint a normális nőknél; viszont a kopaszság igen ritka nálunk. Gyakoriak a női büntettesek arcán — különösen az előrehaladott korban — a ráncok; az is érdekes jelenség, hogy a női büntettesek arcán több pelyhet találunk, mint a normális nőknél. A sötét hajjal rendszeren szivárványszínű arc jár. A nemző szerveknél észlelt anomáliák között igen gyakori a szeméremajkak és a kitoris aránytalan nagysága ami fontos regressiv jel, mert arra a nagy fejlettségre emlékeztet bennünket, amelyet e szervi részek tekintetében, az alsóbbrendű emberi fajoknál találunk; hasonlóan túlnagynak találjuk emléikben a bimbót.

A morfológiai degeneratív vonásokat ép oly nagyszámmal találjuk a női-, mint a férfi büntetteseknél. A női büntettes fiziognómiai tipusa kevésbé tér el a férfi büntettesétől s mégis, ami nagyobb eltérést találunk nálok, annak eredete magában, a női szervezetben rejlik. Azon esetekben, amelyekben a női büntettes fiziognómiája eltér a középtípustól, emez eltérés a legtöbbször a férfui tipushoz való közeledésből áll, amit bizonyít az arc és az állkapcsok szélessége, az erőteljes nézés, amely szemben áll azzal a kellemmel, amely a normális nők szeméből sugárzik; arcuk sötétszínű, szemöldökük dúsan el van látva szőrrel, keblük fejletlen. Érdekes példája e típusnak a hirhedt Bompard Gabriella, aki szeretőjét éveken át követte, anélkül, hogy női mivolta kitűnt volna.

A fiziológiai s különösen az érzéki funkciók vizsgálatánál ki kell emelnünk Galton, Nichols és Bailey, Lombroso s Ottolenghi azon nagyfontosságú kutatásainak eredményét, amely megdönti ama, sokáig táplált s a köztudatba is átment tévhitet, hogy a nőnek az érzékisége nagyobb, mint a férfié. E helyett az ellenkezőjét állapították meg, amennyiben az általános és a dolorifikus, valamint a tapintási és a specifikus érzéseknél a férfi jobban és élesebben érez s nagyobb precizitással különböztet, mint a nő. E tény kiterjed a sexuális érzésre is, amely — általában — erősebb a férfinél, míg a nőnél egyrészt szociális tekintetek, másrészt anyai ösztönök uralkodnak. A nő szeret, de nem annyira a nemi ösztön, mint inkább a társadalmi helyzet kényszerűsége s azon törekvése folytán, hogy anyává legyen; az anyai szeretet nagyobb benne, mint a hitvesi, míg a férfinél ellenkezőleg van. A férfinél a nemi egyesülés önmagáért

cél, a nőnél eszköz. Ha e tény mellett a nőnek azon biológiai misszióját tekintjük, amely szerint az ő legfőbb hivatása a fajfenntartás, úgy egyszersmind magyarázatát nyerjük a monogamiát célzó törvények megsértésének nagy számát a férfiak részéről, valamint a sexuális büntetteket is, nemkülömben — bizonyos pontig — azon nagyobb szigort, amelylyel a társadalom a nők részéről elkövetett sexuális bűncselekményeket megítéli.

A női büntetteseknél a tapintási érzék tompább, mint a normális nőknél, de mégis erősebb, mint a férfi büntetteseknél. Salsotto szerint, a tompaság a gyilkos és gyermekgyilkos nőknél kirívó, ellenben a mérgezést elkövetőknél — akik rendszeren a magasabb társadalmi osztályokhoz tartoznak — már kisebb mérvű. — Ugyancsak Salsotto közli, hogy az általa megvizsgált s emberölést elkövetett nők 45%-ánál érzéki mancinismust talált. A dolorifikus érzés is, a legtöbb női büntettesnél gyengébb, mint a normális nőknél.

Ottolenghi szerint, a campus visivus ritkán normális a női büntetteseknél. A látó-erőnél és a szín-ézésnél is gyakran nagy különbségeket találunk, a büntettes és a normális nők között. A halló érzék gyöngeségével különösen az emberölőknél találkozunk. — Lombroso a büntettes nők 20%-ánál talált tompa izelési képességet, míg a normális nők csak 10%-ot mutattak. — Ottolenghi szerint, a szaglási érzék tompasága háromszor annyi esetben észlelhető a büntettes, mint a normális nőknél.

Dinamometrikai vizsgálasokkal ki van mutatva azon tény, hogy a női büntetteseknél, különösen pedig a mérgezőknél találunk a legtöbb esetben mancinismust, míg a gyilkosoknál már kisebb, a gyermekgyilkosoknál pedig a legkisebb arányt találjuk. — Sok női büntettesnél oly kiváló izomerőt és tevékenységet találunk, amely a férfiak középpálgát fölülmulja.

A gondolkozási képességnek sokkal több anomáliájával találkozunk a büntettes, mint a normális nőknél; az előbbiek között a kisebb szám a gyermekgyilkosokra esik. — Az elkövetett tett emlegetésekor valamivel több nőnél mutatkozik a szégyen-éret, mint a férfi büntetteseknél; Lombroso szerint, az előbbiek számaránya is csak 50%.

A menstruatio első jelenségei nagyon későn lépnek föl a büntettes nőknél, kivéve a gyermekgyilkosokat. — A nemző szervek

funkcióinak kezdete elég korán lép föl, ami degeneratív jelenség. — Salsotto szerint, a sexuális viszony a gyilkos nők 5%-ánál, a mérgezőknek pedig 20%-ánál kezdődött korán. — Fontos körülmény az is, hogy a női büntettek legnagyobb része a menstruatio periodusa alatt követ el bűncselekményt.

A genitáliák funkciójának korán föllépésével szemben az elitelt nők életkora hosszabb tartamú, mint a férfiaké. Köztudomású tény, hogy még a normális nőknek a közép élettartama is hosszabb, mint a férfiaké; ugyanazt találjuk a büntettes nőknél is.

Élénk megfigyelés tárgyát képezte a női büntettekénél is a vallásosság is, amely folytán az ilyen nők Istennek és a szenteknek ajánlják föl büntetteik cselekményét s Isten nevében kezdenek hozzá. Gyakran tapasztalhatunk oly érzelmi és affectik jelenségeket is, amelyek folytán gyakran a legelvadultabb büntettek is gyöngédséggel, szeretettel viseltetnek szüleik, a szegények, vagy társaik iránt; sokszor oly átmeneti állapotba is jutnak, amelyek alatt nemes cselekedeteket visznek véghez, amelyek elkövetése után azonban visszatérnek előbbi szokásaikhoz. — Sokszor pedig a valódi érzelmek helyett, amely hiányzik náluk, édeskés szentimentalizmust színlelnek, csakhogy valamely büntett sikerüljön.

Gyakran tapasztalhatjuk a női büntettekénél — ami a férfiaknál nem áll — hogy rendkívüli nagy az értelmiségük, amelynek csak az a hibája, hogy egyoldalú; ezen értelmiségük a legtöbbször a büntettek kieszelésében s azon tényben rejlik, hogy sok fegyveres rablóbandának egy-egy nő áll az élén s ilyenkor a hiányzó fizikai erőt pótolja. E jelenség azon, már említett, vonáson alapszik, hogy a női büntettek a férfiui tipushoz közelednek. — A női büntettekben nagyobb az elővigyázatosság, mint a férfiakban, akik bűnös terveikben gyakran oly gyermekes ravaszságot fejtenek ki, hogy azonnal tisztában vagyunk értelmi képességük gyöngeségével. Ebből következik azon makacsságuk is, amelylyel még akkor is tagadják a büntettet, midőn az határozottan rájuk bizonyult.

Az ösztönző erő a nőkben kisebb és ritkább, mint a férfiakban; szenvedélyeik is kevesebb intenzitásúak és hevességűek; a pillanatnyi indító erő is ritka náluk; ép úgy a szenvedély szülte büntett is ritkán jut kivételre ugyanazon pillanatban, mivel a nőknél a prémeditált büntettek a túlnyomóak. E körülmény az

erkölcsi érzéknek a szükségesnél nagyobb hiányát föltételezi, mivel az u. n. pillanatnyi büntetteknel a neuropatikus szervezetnek jut a főszerep, amelynel a reflex-ív rendkívüli gyorsasággal telik meg s nem enged helyet az erkölcsi érzelmek harcának, míg a premeditált büntetteknel ellenkezőleg áll a dolog.

Lombroso a női büntetteseket két csoportra osztja; az elsőbe a tipikus büntetteseket, a másodikba pedig az úgynevezett kriminaloideket sorolja.

Említettük már, hogy a tipikus női büntetteseknél bizonyos fizionomia a túlnyomó, amely a férfiéhoz hasonlít; ép úgy pszichologiai szempontból is, — különböző jellemvonásokat találunk nálók, amelyek szintén közelebb viszik őket a férfiakhoz, mint a normális nőkhöz. A női büntettesek kevés vonzalmat éreznek a férfiak iránt, vagy ha igen, úgy akkor is perverz alakban. Ennek a magyarázata az, hogy az ilyen nők többnyire prostituták, vagy legalább is irreguláris életet élnek e tekintetben. — Másik férfias vonásuk a kóbor és csavargó életre való hajlam és az uralkodási vágy. Az ilyen nők, akik rendszeren valamely banda élén állanak, a büntettesekre — elegendő materiális erő hiányában — a büntettek elkövetésére ösztönző erőt képviselik s mintegy lidércnyomást gyakorolnak alantosaikra. — Az ilyen nők nem ismerik az anyai érzelmeket, a gyöngédséget övéik iránt s a legtöbb esetben elhagyják családjokat s attól távol élnek. Ugyanezt mondhatjuk a férjük és szeretőik iránti vonzalmukról is, mert szerelmük csakhamar elpárolog s gyakran megesik, hogy egy nő, aki büntettet követett el, hogy valamely férfit megnyerjen magának, vagy valamely férfivel elszökött otthonából, kevés idő múlva megöli azt, vagy legalább is elhagyja valamely újabb szeretője kedvéért. — E hánya-vetiség az egyik főoka annak, hogy miután már többször változtatgatták szeretőiket, végre is megunják a férfiakat s a tribadismusra adják magukat, amelyet a börtönben tanulnak meg. Az a kegyetlenség, amelyet a női büntettesek a büntettek előkészítése közben és kivitele alkalmával tanúsítanak, sokkal borzasztóbb, mint amelyet a férfi büntetteseknél tapasztalhatunk. Amit e tekintetben egy nő kieszelni képes, azt a legelvadultabb férfi még csak elgondolni sem tudja. Szörnyeteg mivoltukat akkor ismerhetjük meg, ha azt a kegyetlenséget vizsgáljuk, amelylyel a büntett elkövetésénél eljárnak s amely-

ből kiviláglik, hogy vonásaik nemcsak degeneratív, hanem teratologiai jellegűek is. Ugyanezt bizonyítja azon körülmény is, hogy egyetlen nő számtalan büntettet képes elkövetni. A női büntettek indító okai többnyire az általános női érzelmelekben gyökereznek, amelyek azonban a büntettes nőknél rendkívüli mértékben ki vannak fejlődve. Ezek között első helyen említjük föl a bosszúérzetet. Ismeretes, hogy a nő sokkal bosszúállóbb, mint a férfi; a női büntettesnél pedig ez érzelm még erősebb, különösen ilyen a sértett, vagy csalódott szerelem miatti bosszú, amely a leggyakoribb oka büntetteknek. Ritkán találunk náluk oly makacs és intenzív szerelmi szenvedélyt, amely a becsületes érzelmű férfit is bűnre vezetné; az erotizmus nagyobb bennük, mint a normális nőknél; a szerelem pillanatnyi szeszély alakját ölti föl náluk és sokkal erősebb a kielégítés előtt, mint az után és semmi vonzó erővel sem bír előttük. — A hiúság is nagy szerepet játszik a nő lelki életében, különösen pedig a büntettesében, aki örök gyűlöletet és ellenségeskedést esküszik sértője ellen. A gyűlöletben szívósabb, mint a férfi; a legcsekélyebb dolgoknak gyakran óriási fontosságot tulajdonít s az élet eseményeit az egyéni akarat kifolyásának, nem pedig a kikerülhetlen, fatális körülményeknek tulajdonítja. — Sokszor tapasztalhatjuk, hogy az ily nők által elkövetett büntettek oka valamely, ékességül szolgáló tárgy iránti szenvedélyükben gyökerezik, amely tárgyak előttük nem mellékes, hanem lényeges értékkel bírnak; e tény szintén atavikus jellegű, amelyet megtalálunk a primitív emberek és az állatok közötti szexuális harcban. — Gyakoriak még a nőknél a pénzvágtyból elkövetett büntettek s különösen az elaggott szülőknek a megölése oly célból, hogy örökségükhöz hozzájussanak és gyakran ösztönzik szeretőiket is büntettek elkövetésére, amelyek útján a ledér és költséges életmódjuk folytatására szükséges eszközöket óhajtják megszerezni.

A női büntettesek második osztályát a kriminaloidok képezik, akikben rendkívül sok degeneratív, fizikai és pszichikai vonást találunk. Vannak közöttük alkalmi tolvajok, akik leginkább családi körben lopnak, s közülük kit a szükség, kit a folytonos kísértés, kit pedig azon könnyűség csábít a büntettre, amelylyel azt véghez viheti s amelylyel eltitkolhatni reméli; apróbb lopásokon kezdik, gazdájuk házában, majd rendszeresen folytatják s végül

nagyobb lopásokra vetemedvén, börtönbe kerülnek; vannak igen értelmes és művelt nők, akik azért lépnek félre, hogy a társadalmi állásuk folytán szükséges követelményeknek eleget tehessenek s mivel elegendő eszközökkel nem rendelkeznek, kénytelenek lopni; vannak olyan nők is köztük, akik annyira gyenge és szuggesztionálható jelleműek, hogy bármily gonosz férfi befolyása alatt és szuggesztiója folytán, képesek rabolni, támadni, ölni, hogy másnak a célját elérhetővé tehessék; találkozunk olyan tisztességes leányokkal is, akik bűnbe esvén, engednek azon szuggesztióknak, amelyek könnyű eszközöket ígérnek kritikus helyzetük javítására és elvetélést követnek el, mivel fogantatásuk gyümölcseben gyalázatuk élő tanubizonyságát látják s elfojtják az anyai érzelmeket s mielőtt meglátnák gyermeküket, megölik, vagy megöletik; vannak olyan nők is, akik nem tudják elviselni, hogy szeretőjük, vagy férjük elhagyta őket s hirtelen föllobbanásukban megölik a hűtlent, vagy a vetélytársat. Ezek azok közé tartoznak, akik a büntett elkövetése után, késői bánatot éreznek s akiknél a női büntetettek pszichikai és organikus vonásai közül csak némelyiket találjuk meg; a legtöbbször minden bűnös gondolat nélkül követik el a büntettet. Vonásaik a normális nőkéivel egyeznek meg s csupán valamivel túlfejlettebbek. S biztosra vehetjük, hogy az ilyen büntetettek, más életviszonyok között, tisztességesek maradtak volna.

Egy másik jellemvonás, amelyet szintén gyakran találhatunk a női büntetettekénél, s amelyet a börtönélet hoz létre s amely, mint ilyen, szerzett jellemvonásként szerepel: a *tribadizmus*. — Emmlítettük már, hogy a tipikus női büntetettek, legtöbbszörre, prostituták, vagy legalább is túlságosan érzékiesek s e körülmény eléggé megmagyarázza azon jelenséget, hogy az ilyen nőknél a nemi ösztön igen könnyen perverzítássá fajul. Egészen természetes, hogy a börtönben folytatott közös élet, amelylyel a normális kielégítéstől való tartózkodás jár, emez ösztön abnormis nyilvánulását idézi elő; és, hogy az ilyen, a börtönben folytatott közös élet, amelyben prostituált büntetettek kisebb és nagyobb, ifjú és öreg büntetettekkel együtt vannak, rendkívül elősegíti ezen vétéknek a terjedését, amelyre az öregebbek és tapasztaltabbak a fiatalabb és tapasztalatlanabb nőket ráveszik.

A börtönben való irás és rajzolás, amely — mint már láttuk — a férfiak között igen gyakori, rendkívül ritka és csaknem kivételes

a női, különösen pedig a tipikus és a súlyosabb büntetett elkövetett büntetéseknél. — Ellenben a kriminaloidek között néha találunk egyeseket, akik megőrökitik gondolataikat és frázisaikat a börtön falain, amely följegyzéseik gyöngéd érzelmekről, az elkövetett büntetett miatti lelkipurdalásokról, istenes gondolataikról tanuskodnak. Költeményeket igen ritkán találunk.

A tetovirozás is fölötte ritka a női büntetéseknél. Lombroso, Samba és Salsotto 1175 női büntettes között csak 13 tetováltat talált, ami mindössze 2·15%.

Az anatomia-pathologiai szempontot vizsgálva, különösen a lágy részekről megfosztott koponya érdemi megfigyelőnk; nevezetesen, azt találjuk, hogy a női büntettesek koponya méreteinél, különösen a horizontális felületet illetőleg, alacsonyabb számadatokat s néhol a minimumot találjuk; ugyanezt mondhatjuk a koponya kapacitásról is. A frontális diameter gyakran alacsonyabb a középátlagnál, a női büntetteseknél. Az orbitalis kapacitás ellenben — általánosan szólva — nagyobb a büntettes, mint a normális nőknél, az előbbieket tekintve pedig, a mérgezőknél és a gyilkosoknál; ez is oly vonás, amelylyel a női büntettesek a férfiúi tipushoz közelednek. — Ami az arcot illeti, az rendesen hosszúságos és széles, ami a bizigomaticus diameter magas értékére mutat. Gyakori az állkapocs túlkifejlettsége. — Az agyvelő súlya igen csekély; a circumvolitiók és a sulcusok dispozicióinak az anomáliái az alacsony fejlettségű típusok agyvelejének az alakulására emlékeztetnek bennünket, amit sokkal több esetben találhatunk a büntettes, mint a normális nőknél.

Összegezve a mondottakat, azt látjuk, hogy a női büntetteseknél úgy a fizikai, mint a pszichikai vonások kisebb számmal szerepelnek és kevésbé markánsabbak, mint a férfi büntetteseknél. E vonások is, úgy a fiziognómia, mint más fontos pszichikai jelleg folytán, a férfiúi tipushoz közelednek.

A fiziognomiát illetőleg, ez a női szervezet kisebb változásban áll, amelyet úgy az emberi, mint az állati fajoknál tapasztalhatunk. A nőnek erős hajlama van arra, hogy a maga jellemvonásait megőrizze és megszilárdítsa, még ha kissé változnak is azok; úgy fizikai, mint pszichikai nyilvánulásaiban is konzervatívabb, egyformább és — szinte — monotonabb, mint a férfi. A büntettek véghezvitelekor előcsillámló borzalmassága már több, mint egyszerű

anomália. A férfiúi tipushoz bizonyos atavikus vonás hozza közelségbe, amely a kisebb sexuális differenciában összpontosul, amelyet a primitív korszakban, az ősembereknel is megtalálunk. Tudjuk, hogy e differencia progressív fejlődést jelent a faji evolúciónál; tudjuk, hogy milyen az assexuális reprodukció primitív módja, s hogy sok alsóbbrendű állatnál, külső vonások segítségével, mily nehéz megkülönböztetni a hímeket a nősténytől. S hogy a nemi vonások a faj progresszív evolúciójával együtt fejlődnek ki, elég, ha az őssasszonyra vetünk egy pillantást; meggyőződünk arról, hogy az említett vonások szembetűnőbbek, mint az ősnépeknél. A primitív nő erkölce is közelebb áll a férfiéhoz, mint a mai nőké; s természetes, hogy a női büntetések, minthogy az atavikus reverzió folytán az őssasszonyhoz hasonlítanak, elvesztik az emberi civilizáció fejlődésével szerzett sexuális vonások egy részét s ezáltal eltávolodnak a tisztességes nők típusától, ami viszont úgy férfias fiziognomiájokban, mint pszichikai vonásukban nyilvánul.

Ha a pszichofizikai degeneráció lényeges és fontos oka a büntettségnek, természetes, hogy a degenerált típusnak, a női nemnél, kisebb számban kell szerepelnie, mint a férfiaknál. S a statisztikai adatok tényleg ezt bizonyítják. Így, Quetelet szerint, a női büntetések számaránya — természetesen a nők számához viszonyítva — 23%. — Marro szerint, a turini börtönben 1871—1884-ben fogva volt 7442 nő és 56,294 férfi, vagyis a nők az összes foglyoknak 13,67%-át tették; Angliában, 1834—1862-ig a női kriminalitás 24,20% volt. — E csekély számarány okát a degenerált típus hiányában kell találnunk, amihez hozzájárul a biológiai hatás, a társadalmi befolyás hiánya, amelynek a nő a létért való küzdelemben, a családi tűzhelynél nincs kitéve s aminek következtében a szociális környezet romboló hatását sem érzi, s végül az a védelem, amelyet családi körében érez s aminek következtében ritkán van arra utalva, hogy maga gondoskodjék önmagáról és életszükségleteiről. — Egy másik, nem kevésbé nevezetes faktornak is jut szerepe. Értjük ezalatt a női nemnek a létért folytatott küzdelmét, amely az erkölcsi érzék elfajulásában, a prostitúcióban nyilvánul, amely egyrészt az antiszociális irányzat és az ősz állapot gyakorlati alkalmazásaként nyilvánul, amennyiben a nemi ösztönnek primitív, kőszá kielégítésére vezet, másrészt pedig

könnyű megélhetési módot biztosít azoknak, akik tisztességes módon nem tudnak gondoskodni magukról.

A nők által leggyakrabban elkövetett bűntettek: a magzat-elhajtás, gyermekgyilkosság, házi lopás; e bűntettek száma, az egyes nemzeteknél, változik az apasági kereseteket, a házasságot, stb. szabályozó törvények szerint. Az emberölésnek egyik igen gyakori faja a nőknél — míg a férfiaknál rendkívül ritka — a mérgezés, amely különösen a tehetősebb és a műveltebb osztályokban fordul elő. — Ha figyelembe vesszük azt a fontosságot, amelyet a szerelem a nőnek — különösen szociális — életében gyakorol, könnyen rájövünk, hogy miért szerepelnek a női büntetteseknél oly gyakran a sexuális viszonyok. — Érdekes a női büntettesek polgári állásának és sexuális viszonyainak a megfigyelése is. — Marro szerint, a női büntettesek között nagy számmal szerepelnek ugyan a férjes nők, de a maximum az elvált nőkre esik; 41 megvizsgált nő között csak egyet talált, aki nem folytatott nemi érintkezést, sőt a többi még a házassági viszony fönállása alatt is érintkezett szeretőkkel.

VIII. FEJEZET.

A politikai büntettesek és a politikai bűntettek. — Mielőtt a politikai büntetteseket és a politikai bűntetteket tanulmányoznók, meg kell határozunk, hogy mit értünk a politikai bűntett elnevezés alatt, mivel az ezen kategóriába tartozó bűntettek rendkívül különböző megítélésnek és elbánásnak vannak alávetve, az egyes korszakok, uralkodó eszmék, a különböző szociális állapotok szerint. Tényleg, gyakran megesik, hogy a valamely korszakban és országban gályára, vagy halálraítelt egyéneket a következő korszakban dicsőítik és hősöknek tekintik; az sem ritka eset, hogy azon cselekményeket, amelyeket a többség és a hatalom üldözendőknek és büntetendőknek nyilvánít, a kisebbség az éig magasztalja s zászlajára írja, midőn többséggé lesz. Ez az oka annak, hogy a deliktuozus és az erkölcsi cselekmény kriteriuma az egyes korszakok és a nép műveltségének azon foka szerint változik, amelynél az erkölcsiség és az erkölcstelenség nem abszolút, hanem relativ értelemben szerepel.

A politikai bűntett fogalmát annak törvényes és jogi

értelmétől valamivel eltérő értelemben kell vennünk. A tételes törvények szerint — általában — politikai büntettet képez minden oly cselekmény, amelynek célja a kormányforma, a gazdasági rend, egy, vagy több nemzet uralkodó vallásának a megváltoztatása, vagy, amelynek célja a kormányzat működésének a megakadályozása az állam törvényei által tiltott eszközök igénybevételével. Ezeken kívül vannak oly cselekmények, amelyeket egyrészt erkölcsi értékük, másrészt pedig a velük járó pszichikai működés miatt, tudományos és biológiai szempontból, nem tekinthetünk büntetteknek. E két szempontból — ellenkezőleg — politikai büntettet képeznek azon cselekmények is, amelyeknek céljuk a társadalmi rendnek erőszakos, vagy véres eszközökkel való módosítása, amelyek azonban nem mindig deliktuozusak, mivel az erkölcsi érzelem nyilatkozásai s mivel a társadalomra és a korra hasznos eredményeket hoznak. — Kiindulva az első definícióból, a kormányok, hogy létüket fönntarthassák, gyakran börtönbe vetnek, elítélnék és száműznek oly egyéneket is, akik csupán gondolkodásmódjukkal vétettek az ő fönntmaradásuk ellen, amennyiben politikai irataikban a maguk eszméit örökítették meg; ily módon sokszor a legmagasabb értelmiségű és legnemesebb-lelkű egyéneket üldözik, akik egyrésztől tovább látnak kartársaiknál és előre ismerik az emberiség jövő evolúcióját, másrészt, megilletődvén a szociális nyomoron, az azt elhárítható eszközökön gondolkoznak. Ezekből kiviláglik, hogy az ily egyének nem tekinthetők büntetteseknek tudományos szempontból, még ha túlmennek is a gondolat szféráján és a tettek mezejére lépnek is, mivel ekkor is tisztességes eszközökkel küzdenek eszméik diadaláért; az ily egyének még akkor is tisztelet- és becsülésre méltók, ha eszméik tévesek és minden gyakorlati megvalósításra alkalmatlanok, mert mindig csodálatraméltó az, aki jóhiszeműleg harcol valamely téves eszméért s aki annak megvalósítására szentelte életét s aki amiatt szenvedéseknek van kitéve. — Viszont a király-, vagy az elnökgyilkos, vagy valamely középület fölgyújtója, vagy az anarkistamerénylő, még akkor is büntettesek, ha azon személy, vagy személyek, akik ellen kézet emeltek, zsarnokok, vagy az államérdek ellenségei voltak s még, ha büntettük, a társadalomra nézve haszonnal jár is; mert egyik embernek sincs joga ahoz, hogy a másikat megölje, vagy, hogy erőszakkal rontson a többségre, amely az ő nézetét nem osztja.

A mia közbüntetteket illeti, azoknak tudományos kritériuma megegyezik a törvényes kritériummal, a politikai büntetteké azonban jóval eltér attól; ugyanis, míg pl. rablóknak, gyilkosoknak és csalóknak tekintjük mindazokat, akik hasonló fajú büntett miatt jutottak börtönbe, addig nem tekinthetők politikai büntetéseseknek, tudományos és anthropologiai szempontból, azok, akik hasonló fajú büntett miatt jutottak gályarabságra, számkivetésbe, vagy bitófára. Az elmondottak alapján, két kategóriát állíthatunk föl, tudományos szempontból; az egyik a forradalmárok, a másik a lázadók, vagy szoros értelemben vett politikai büntetettek csoportja.

Mi különbség van forradalom és lázadás között? Az első nem kriminális jellegű s az emberi öntudat és gondolkodás lassú evolúciójának végzettszerű következményeként lép föl s végül nem egyéb, mint új eszméknek és új elméleteknek a gyakorlati alkalmazása, amely kisebb-nagyobb társadalmi mozgalmakra és zavarokra vezet; a második, önmagában véve, hűnös cselekmény és bűnös szándékokat tápláló egyének munkája, nem pedig előzetes evolúció eredménye, sokszor a nép fejlődését megakasztja, sőt nem ritkán visszaesést okoz, vagy legalább is a többséget és a hatalmat izgatja megtorlásra, ami végeredményében a nemzet erkölcsi niveauját szálítja le. — A fentebb említett egyének két osztálya s az azoknak megfelelő jelenségek csoportja között rendkívül nagy a különbség, különösen, ami az értelmet és az erkölcsi érzelmeket illeti, amennyiben ezek az előbbieknél erősen ki vannak fejlődve, míg a lázadóknál hiányzanak; egyedüli közös vonásuk talán csak a volitiv tehetségek hasonlóságában áll, mivel a forradalmárok közül is némelyek, egy kis akarat-túltengés folytán, az elméletek mezejéről, a tettekére lépnek.

Hogy a szóbanforgó különbséget jobban megérthessük, szem előtt kell tartanunk, hogy a forradalmárok és a lázadók közötti különbség nem oly abszolút és matematikailag meghatározott, mint ahogy első pillanatra látszik; mert a lázadások gyakran nagy és súlyos kimenetelű forradalmak előjelei s művelt és becsületes emberek művei, akiknek csupán az a hibájok, hogy nem jól választják

meg az alkalmas időpontot; míg másrésről, a legtisztább célú és az emberiség progresszív haladására leghasznosabb forradalmak is gyakran tömeges büntettekkel keverednek, amelyeknek elkövetői előtt a forradalom bűnös hajlamaik követésére szolgál ürügyül s ez az egyike azon okoknak, amiért a politikai mozgalmak csaknem mindig vérontással járnak.

Nem mondhatjuk lázadásnak a nagy francia forradalmat csak azért, mivel abban egyes tipikus büntetéseknél, mint Robespierrenek, Maratnak stb. jelentékeny szerepe jutott s nem mondhatjuk annak az 1821., 1831. és 1848. évi mozgalmakat sem, amelyek az 1860. évi olasz forradalmat megelőzték és előkészítették; az 1848-iki magyar forradalom — e helyen -- szóba sem jöhet, mivel abban büntetések egyáltalában nem szerepeltek. — Ily értelemben tehát, midőn t. i. a lázadás valamely forradalomnak az előhírnöke és midőn ez utóbbiban mellékesen büntetések is résztvesznek, a főntebb kifejtett különbség nem abszolút; de általánosságban azt mondhatjuk, hogy a lázadást büntetések, a forradalmat pedig művelt, becsületes és lángelméjű emberek okozzák.

Az ekként elhatárolt politikai büntetteket két csoportba osztjuk. Az elsőbe tartoznak a királygyilkosságok és mindazon más büntettek, melyeket egy ember, vagy legföljebb valamely összeesküvés, vagy szekta tagjaira szorítókozó egyének követnek el s amelyek csaknem egy, vagy legföljebb néhány egyén kizárólagos cselekményének az eredményei, akik a tömeget maguk mögött vonják; míg a másik csoportba azon bűncselekmények tartoznak, amelyeknél kevés egyén viszi ugyan a szerepet, de, amely mégis a kollektív mozgalom jellegével bír s a tömegben oly brutális szenvedélyeket kelt föl, amelyek folytán az a legkegyetlenebb és leggonoszabb cselekményekre képes. Ez utóbbi csoportról alább fogunk szólni, a kollektív büntettek címe alatt.

Politikai és vallási büntetéseknél tekintették, annak idejében, Krisztust, Sokratest, Cromwellt, Mazzinit, Garibaldit, Kossuthot és az emberi szellem számos jelesét s a nemzetek és a civilizáció legkiválóbb alapítóit. Elég fölemlítenünk e neveket, hogy tisztába jöhessünk azzal, miszerint ezen, u. n. politikai büntetések — akiket mi forradalmároknak nevezünk — határozottan ellentétes jelleggel bírnak, a büntetésekhöz viszonyítva. Művelt s gyakran lángelméjű,

de mindig legalább is kiváló szellemű egyének, s nem szabad össze-
 tévesztenünk őket azon művelt, vagy egyoldalúlag képzett egyénekkal,
 akik alkalmatlanok a komoly munkára, mint ahogyan ezt némely
 büntettesnél tapasztaljuk; ellenkezőleg, itt oly egyénekről van szó,
 akik nagy műveltségűek s akik, ha nem jelölnek is ki új irányokat
 az emberiség fejlődésében, de mindenesetre mély nyomokat hagynak
 a tudományban, művészetben, irodalomban és a politikában. Erkölcsi
 érzésük rendkívül erős, életük feddhetetlen. Erős altruisztikus érzel-
 meket táplálnak és semmiféle veszély sem képes visszatartani őket
 attól, hogy az emberiség és a haza javára működjenek; sokszor
 éreznek fájdalmat, midőn megatja őket a hozzájuk hasonlóknak a
 szenvedése és nyomorúsága, amely arra ösztönzi őket, hogy föllép-
 jenek azok ellen, akiket — helyesen, vagy helytelenül — azon bajok
 okozóinak tartanak, vagy, hogy arra törekedjenek, hogy a társadalmi
 helyzetben oly változásokat hozzanak létre, amelyek a nép sebeit
 begyógyítják. Az ily egyéneknek túlságosan kifejlődött érzelmi
 képességük van s néha rendkívül műveltek és ideális gondol-
 kozásúak. Vannak egyének, akiket zseniálitásuk tesz egyes forradal-
 mak központi mozgó erejévé s akiknek kiváló jellemvonásuk,
 hogy szeretik az eredetiséget és az újat.

Ezek között vannak olyanok is, akik aktív szerepet nem ját-
 szanak, a tettek felé nem hajlanak és a gondolat, a toll, vagy a
 szó forradalmárai, de vannak olyanok is, akikben — mint már
 említettük — az akarat túltengését találjuk, akik reakcióra, cselek-
 vésre hajlandók s akik nemcsak gondolkoznak, hanem cselekednek
 is, forradalmat szítanak s annak az élére állanak. Némelyikük
 neuropatikus és ilyenkor mindazon anomáliákat észlelhetni rajta,
 amelyeket Lombroso mutatott ki a lángelmében és csakis ez az
 egyetlen egy pont, amely közelebb hozza őket a büntettesekhez.

Mindenkor egyszerűen gondolkoznak és cselekszenek s lényeg-
 gesen különböznek a közönséges politikai büntettesektől erkölcsi
 érzelmük fejlettsége által, amely ugy céljaik, mint eszközeik be-
 csületességét eredményezi, amelytől még akkor sem térnek el,
 midőn a politika mezején szükségét szenvednek; jellemük, cselek-
 vésük közben is, bátor s néha szinte vakmerő.

Az igazi politikai büntetteseknél — főntebb megállapított
 értelemben véve — különböző alcsoportokat vehetünk föl. Az első
 és leggyakoribb azon egyénekből áll, akiknek fizikai és pszichikai

szervezete hasonlít a közbüntetésekhez s akik csak azért lépnek a politika mezejére, hogy bűnös szenvedélyeiket kielégítsék s akik politikai szenvedélyeiken ösztöneik és jellemük brutalitásának a bélyegét hordják. Hogy erről meggyőződhesünk, elég ha egy pillantást vetünk a Lombroso és Laschi „Delitto politico e le rivoluzioni“ című munkájában található politikai büntetéseknek az arcképeire. E képekből túlnyomó részben megítélhetjük morfológiai jellemvonásaikat; életrajzukból pedig azt látjuk, hogy erkölcsi érzékük nincs s hogy erőszakos hajlamúak. Egyedül értelmiségük — amely azonban mérhetlen távolságra van a forradalmároktól — nagyobb valamivel, mint a közbüntetéseké, de csupán annyival, amennyi elegendő arra, hogy megértsék a politikai eszmék, királygyilkosságok, a szociális változások jelentőségét. Az öröklöttséget, vagy az alkoholizmust, epilepsziát, vagy az elmebetegséget, vagy legalább is a neuropathiát, mindig megtaláljuk náluk; neveltetésük rossz, gyermekkorukban rossz bánásmódban részesültek; életük, a politikai büntetést megelőzőleg, másféle büntetssel is terhelt, vagy legalább erkölcstelen és tisztességtelen; homályos beszédük ép úgy jellemző, mint a közbüntetéseké; büntetteikkel jobban dicsekszenek, mint az utóbbiak, mivel talán a hiúságuk az egyik főoka cselekményeiknek; sokszor magukkal hordják kegyetlenségük és vérszomjuk jelét, mint pl. Jean d'Hérion, aki kalapján és tarisznyájában egy-egy emberi fület hordott. Hiúságuk sokszor abban nyilvánul, hogy önéletrajzukat írják meg.

Sokszor észlelhetjük náluk az u. n. transformációt, amely szintén a közbüntetésekkel hozza őket rokonságba s amelynek legekleatásabb példáját Lombroso említi, aki egy oly esetet hoz föl, amelyben bizonyos egyén, aki hét évig rabló volt, öngyilkossági kísérletet követett el, de csodálatosan életben maradt s attól kezdve a „nép megmentésének“ és a dynamitnak szentelte életét.

A politikai büntetések másik csoportja, önmagában véve, külön típust képvisel s épen ezért különös figyelmet érdemel. Az idetartozó egyének néha kiváló értelmiségűek, néha pedig közepes tehetségek; fizikai degeneratív vonásokat csekély számmal, vagy épen nem találunk rajtuk, sőt jellemvonásaik — mint Lombroso mondja — fiziognomiájokkal határozott anti-kriminal típust tüntetnek föl, amennyiben gyakran szép és vonzó arcúak, amint azt a Lombroso és a Laschi könyvében található arcképekből lát-

hatjuk, amelyek közül a Corday Saroltaét, Sassulichét, Orsiniét, Antonoffét és a Bakuninét említjük föl. A legtöbbnek az élete feddhetlen és tiszta, becsületérzésük gyakran tulságosan is érzékeny, lényeges és alapvonásuk bizonyos érzelmi túltengés és bizonyos élénkség és szenvedélyesség, amely mintegy fanatizálja őket azon eszme iránt, amely pszichikai lényüket betölti s amely kiűz onnan mindent s céljaik elérésére fölhasználnak minden eszközt, még a büntettet is. Az ily egyéneket nevezi Lombroso monodeizált fanatikuskoknak akiknek az az eszméjük, hogy a hozzájuk hasonló embereken és nemzetükön segítenek s hidegvérrel hajtják végre a büntettet s rettenhetetlen martiroknak képzelik magokat, hidegvérrel és bátorsággal lépnek a vérpadra, azon meggyőződésben, hogy hasznos és szent munkát végeztek, amely előbb-utóbb meghozza gyümölcsét.

Ami a politikai büntettesek ezen csoportjának az életkorát illeti, közöttük általában az ifjúkor (18—20—25 éves) szerepel, mivel ez a kor a legfogékonyabb az entuziazmusra és a fanatizmusra; ugyanez az oka azon körülménynek is, hogy miért találunk közöttük oly gyakran nőket is.

E csoportba tartozik Corday Sarolta is. Fizikai szempontból, szoborszerű szép nő, szelid lélekkel, akit Lamartine találóan nevezett „l'ange d'assassinat“-nak. Csodálatos rejtély még ma is az ily egyéneken az a megindító hüperszentimentalizmus, amely büntettesekké teszi őket, a hozzájuk hasonlóknak nyomorának és szenvedéseinek a láttára s bosszúra tüzeli őket azoknak valódi, vagy vélt okozói ellen, akiknek aztán halálát kívánják, elnyomatásuk miatt. Midőn ennek az erkölcsi brutalitását érzik, előnyösebbnek tűnik föl előttük, hogy megelőzzék a bajt, a rosszat s ártalmatlanná tegyék annak okozóját. „Szörnyű dolog — mondá a nihilista Sassulich — kezet emelni egy ember ellen, tudom; de azt akarom megmutatni, hogy lehetetlen ennyi gonosztett (a politikai büntettesek üldözése) után büntetlenül maradni s figyelmeztetni akarok mindenkit, hogy akadályozza meg az önkénynek az ismétlődését.“

Egy másik speciális jellemvonását képezi ezen egyéneknek azon rendkívüli hatás, amelyet a fájdalom, a szenvedés és a martiromság gyakorol rájuk. Eszméjük bizonyos fokú anesthesiát, vagy, jobban mondva, paradox parestesiát idéz elő bennök, amely folytán — hogy úgy mondjuk — fájdalom-gyönyört éreznek

s gyakran csak a büntetés expiációja és a martiromság utáni vágyakozás folytán, követnek el büntettet, hogy, amint életükben eszméik apostolai voltak, úgy halálukban az áldozati koszorút elnyerjék.

Vannak közöttük intelligens, de a szociális környezethez alkalmazkodni nem képes egyének, akiknek sem mesterségük, sem foglalkozásuk nincs, s akik ép ezért, félre lépnek. A kedvezőtlen gazdasági viszonyok szuggesztív hatása és néha a közepes és felületes oktatás, a rossz és nem fölfogásukhoz mért olvasmányok következtében utopisztikus szociális eszméket táplálnak, amelyekkel a társadalmi életet akarják reorganizálni. Erős és akcióképes akaratuk folytán, könnyen esnek bűnbe; egy személyben, vagy személycsoportban individualizálják magukat és gyakran valamely ravasz és ügyes főnök befolyása alá kerülnek, aki a szuggesztiója alatt tartja és céljaira fölhasználja őket.

A neuropathia minden jeleit megtalálhatjuk náluk, valamint a neuraszthenia jelenségeit is. Átmenetet képviselnek a politikai büntettek másik csoportjára, akiknél már progresszív neuropathiát találunk s nem csupán egyszerű neuraszthenikus jellemvonást, hanem *mattoïd*, vagy *paranoikus* jelenségeket, esetleg hisztériát, vagy epilepsziát s a valódi elmebetegség egyik-másik alakját.

Mattoïd típusok: Sbarbaro, Coccapieller, Passanante, Mangione, Caporali, Tancredi Vita, stb.; többé-kevésbé intelligens emberek ezek, akik azonban életük minden cselekvésénél az elmebetegség jelenségeit nyilvánítják; különösen jellemző a hiúságuk, amely nagyzási hóborttá, grafomániává fajul; irataikban különös frázisokat használnak, amelyeket számtalanszor ismételnék; társadalmi reform-javasataik többé-kevésbé a múltba való visszamenést célozzák. Nem ritka eset, hogy politikai büntettük egyedüli indító oka a halál után való vágyódásuk; megundorodnak az élettől, mivel nem tudnak alkalmazkodni a szociális környezethez s mivel nincs bátorságuk az öngyilkossághoz, azáltal jutnak a halálhoz, hogy megölik az államfőt, vagy valamelyik kiváló politikai egyéniséget, így kívánván elérni kettős céljokat, a társadalom megmentését és a halált.

A szó valódi értelmében, pszichopathikusok voltak, a többi között, Cola di Rienzi, aki nagyzási hóbortban, Masaniello, aki maniacus furorban, Ravailac, aki üldözési mániában, Clement

Jakab, aki hallucinációban, Lazzaretti, aki paranoicomisticus nagyzási hóortban szenvedett. Legnagyobb számmal a paranoicusok vannak közöttük, akiken ebbeli jellemvonásaik könnyen fölismerhetők; a tömeg azonban, amely előtt rendkívül eszeseknek tünnek föl s amelyre mély meggyőződésükkel nagy hatást gyakorolnak, nem veszi észre eszelősségüket.

A paranoikusok után az epileptikusok szerepelnek a legnagyobb számmal; Lombroso e jelenséget politikai epilepsziának nevezi. Tudjuk, hogy az epileptikusok hallucinációknak vannak alávetve, s hogy gyakran eszelősségre vall a gondolkozásmódjuk. Nem meglepő tehát, ha ezen hallucinációk s különös eszmék a politika terére s onnan az olyan természetű bűncselekmények elkövetésére ragadják őket. Büntetteik elkövetésekor idegességük a maga borzalmasságában nyilatkozik meg; legfrappánsabb példája ennek a Rossa esete, aki epileptikus volt s hiszterikus és gyengeelméjű szülőktől származott; midőn az argentinai köztársaság dictátorává lett, megölt ellenségeinek a fejét a városban kiszögeztette, bőrüket pedig lőtakarónak használta. Vannak olyan esetek is, amelyeknél az ily borzasztó lefolyást politikai reformeszmék ösztönző ereje előzte meg s az ezekben szereplő egyéneket tekinthetjük igazi politikai epileptikusoknak.

Végeredményként oda jutunk, hogy a valódi politikai büntetéseket három csoportra oszlanak: 1. fanatikus szenvedélyű, illetve szuggesztionált büntetésekre; 2. mattoidekre és 3. igazi pszichopaticusokra. — E fölosztásnál természetesen eltekintettünk az intelligens és tisztességes forradalmároktól.

Áttérve már most a politikai büntettek fizikai és szociális faktoraira, azt mondhatjuk, hogy a valódi forradalmakban a nőknek kevés szerep jut mivel már természetüknél fogva konzervatívek, a hatóságok iránt engedelmesebbek, mint a férfiak, és fogékonyabbak a régi tradíciók és szokások iránt; a legtöbbször irtóznak az újításoktól és gyakran a legerősebb támaszai a hatalomnak, különösen a vallás terén. További oka ennek a nők kisebb műveltsége és kisebb zseniálitása, aminek következtében nagyon nehezen képesek az új és eredeti eszmék fölfogására. Ellenben nagy részük van a lázadásokban és a zendülésekben, amelyeknek okai a legtöbbször nagyon is kicsinyesek, de, amely okok értelmiségükhöz és műveltségük fokához mértek. A nők többsége nem képes tiszta fogalmat

alkotni magának azon okokról, amelyek a francia, vagy az olasz forradalmat előidézték, ellenben igen könnyen részt vesz pl. a gabona árának fölemelése miatt kitört zavargásokban. Ehez járul még, hogy a nő igen könnyen individualizál és nagyon hajlandó arra, hogy egy, vagy több személyben lássa valamely bajnak az okát, amelyet a férfi inkább a körülményeknek és a dolgok végzet-szerű folyásának tulajdonít; azonkívül a nő boszúállóbb, mint a férfi. E szabály alól kétségtelenül vannak kivételek, amelyekkel leginkább azon forradalmaknál találkozunk, amelyekben az érzelmi oldal uralkodik; így pl. igen sok nő vett részt a keresztény forradalomban és ma is sok női tagja van a nihilista szektáknak, aminek az okát a szláv nők magas műveltségében találjuk. Általában véve, a nők mellékszerepet játszanak a forradalomban míg a lázadásokban és zendülésekben főszerepet visznek s ilyenkor vadságuk és kegyetlenségük fölülmúlja a férfiakét; így pl. a párisi communban a nők vettek legnagyobb részt az öldöklésben, az 1799. évi nápolyi forradalom alatt a nők a republikánusok testét szétmarcangolták és megették, 1866-ban pedig Palermóban kerébe törték és megették a carabinieri testét.

Ami a kort illeti, ugyanolyan külömbiséget kell tennünk, mint a nemnél. Azon férfiak, akik a forradalmakat előkészítik és vezetik, mindig érett korú, 35—50 év körüli emberek; ellenben a lázadások főszereplői az ifjabb egyénekből kerül ki. Tény, hogy a kormányok mindig szem előtt tartják a tanulókat, akiknek nagy részük szokott lenni a forradalmi és a nihilisztikus mozgalmakban; e ténynek az okát azonnal megtaláljuk, ha az ifjú korban oly természetes újítási vágyra, nagyobb tevékenységre és azon könnyebbségre gondolunk, amelylyel egy-egy eszméért lelkesednek az ifjak. Valóban, a politikai perek szereplői között ritkán találunk 30—35 évnél idősebb egyéneket, mivel legtöbbször 20, 25 sőt 15—12 éves fiatal emberek, illetve gyermekek vannak közöttük. Így pl. 651, Páris utcáin letartóztatott fegyveres communard között 237-en 16 évesek, 226-an 14, 21-en 12, 11-en 11, 4-en 10 évesek voltak, sőt volt köztük egy 8 és egy 7 éves gyermek is!

Nevezetes tény, hogy a nemességnek és a papságnak gyakran igen fontos szerepe jut a lázadásokban, amelyeknek gyakran élére is állanak. — Legújabbban a polgári társadalom áll a mozgalmak élére s a politikai büntetettek legnagyobb része is közülük kerül

ki. — A lázadásokban résztvevő nőknek tekintélyes részét a prostituáltak adják.

Valamely népnek a politikai és gazdasági viszonyai sokkal erősebb hatást gyakorolnak a politikai, mint a büntetettre.

Az emberiség történetében folytonosan megtaláljuk az osztályharcot, amely különböző alakban, oka volt a lázadásoknak, zendüléseknek, polgárháborúknak, politikai gyilkosságoknak. stb. A lázadás mindig kisebb mérvű volt ott,^o ahol törvényes rendelkezések igyekeztek föntartani bizonyos egyensúlyt, a különböző társadalmi osztályok jogai és hatalma között; így pl. Rómában sokszor megakadályozta a lázadás kitörését a *tribunatus plebis* intézménye, amelylyel a plebs az uralkodó patricius osztállyal szemben, a maga jogait érvényesítette. Ellenben valóságos melegágyai voltak a lázadásoknak azon törvényes intézkedések, amelyek túlságos hatalmat adtak az egyik osztály kezébe s a másik kárára, mivel általános szabály, hogy ott, ahol a nép nem tudja törvényes úton érvényesíteni a maga jogait, erőszakhoz folyamodik s kollektíve cselekszik. Így van ez, ha a hatalom akár a főnemesség, vagy a papság, akár pedig a nép kezében összpontosul, mivel a túlságos demokrácia is demagógiává fajul s lázadások melegágya lesz.

Figyelembe kell vennünk a kedvezőtlen gazdasági viszonyokat, az inséget, bizonyos társadalmi osztályoknak a túlságos elszegényedését is; gyakran szerepel a lázadások okai között az adók és a vámok, valamint az elsőrendű élelmicikkek árának a fölemelése, amelyek a szegényebb, különösen a munkásosztályokat sújtják. A kormányoknak időről-időre gondoskodniok kellene az ipar és kereskedelem javításáról közvetlen, vagy közvetett úton, szóval a nép gazdasági állapotán javítani s így a veszély csíráit elfojtani; annnyival inkább kellene erre törekedniök, mivel manapság a lázadások és a zendülések gazdasági és nem — mint régebben voltak — vallási jellegűek; némelyik országban antimilitáris irányzatú lázadást is látunk, amelynek oka a katonaságnak a kormányzásban való túlsúlya.

Ami a politikai pártokat illeti, azokra nézve megjegyezhetjük, hogy míg némely kormány s különösen a parlamenti rendszer helyes működésének lényeges elemét képezik, addig, ha nem annyira a közjót istápolják, mint inkább a magánérdekeket és a személyesédséget szolgálják, gyakran lesznek lázadások és büntettek okozói,

aminek szomorú példáját látjuk Olaszországban, amelyet századokon keresztül marcangoltak a pártok és a szekták. Ez utóbbiak, noha sokszor nemes célok elérésére törekcszenek és néha bizonyos kormányzási rendszerek fönntartására csaknem szükséges kellékeket képeznek, legtöbbször akadályozzák a különböző eszmék és törekvések szabad kifejlődését és sok olyan politikai büntettes csatlakozik hozzájuk, aki a céljai elérésére szükséges eszközökben épen nem válogatós; a pártok ezenkívül, a kölcsönös erkölcsi járvány és a kölcsönös izgatás útján, növelik a politikai büntettek számát.

A lázadások okát gyakran nem a maga idejében alkotott politikai reformokban találjuk, mivel azokra a nép még nem érett meg. Az élelmiszerek megdrágulása is egyik oka szokott lenni a lázadásoknak, de mégsem annyira, mint ahogy gondoljuk, különösen akkor, midön a drágaság bizonyos túlságos határt lép át, mivel ahhoz, hogy lázadás történjék, szükséges, miszerint az embernek bizonyos fizikai és pszichikai ereje legyen, amely őt a reakcióra képessé tegye; ily ereje pedig az inségtől többé-kevésbbé elgyöngült egyéneknek nincs. Valóban, a történelem is azt tanusítja, hogy a nagy inségekkel ritkán párosult forradalom s ha ez megtörtént is, mástermészetű okok is játszottak közre. Ezért nagyon csalódnak azok, akik azt hiszik, hogy komoly veszély származhatik az államra az olyan lázadásokból, amelyekben inségesek szerepelnek; mert ezek kevésbbé veszedelmesebbek azoknál, akik viszonylag elég jó életmódot folytatnak, de még ennél is jobb helyzetbe vágyódnak. A gazdasági szükség tehát erősebb faktora a lázadásoknak, mint az igazi éhség; ez az egyik oka annak, hogy a forradalmat nem a legalsó, hanem a középső társadalmi osztályok szítják, amelyekhez az előbbiek a legtöbbször csupán mellékszereplőkként csatlakoznak, mivel tudatlanságuk oly nagyfokú, hogy békével viselik bajaikat s el sem tudják képzelni, hogy abból ki tudnának menekülni másként, mint az isteni Gondviselés segélyével; míg a csak kissé műveltebb osztályok könnyen szitnak lázadást, különösen, midön — többé-kevésbbé jól, vagy rosszul — megtanulták, hogy az egyik ember nyomorúsága csupán a másik gazdagságának a következménye. Szóval, mint Bebel mondja, az intelligens proletárok csinálják a forradalmat.

A fizikai és klimatikus viszonyoknak is van kisebb-nagyobb hatásuk a politikai büntettekre. A statisztikai adatok ugyanis azt

bizonyítják, hogy a politikai bűntettek sokkal nagyobb számmal fordulnak elő a meleg, mint a hideg égöv alatt s ugyanazon országban is számosabbak a nyári, különösen pedig július és augusztus hónapokban, mint őszkor és télen; ugyanezt találjuk az ó- és középkorban, valamint napjainkban is. Ugyanezen tényt konstatálhatjuk nemcsak a lázadásoknál, hanem a politikai merényleteknél is, amelyeknek a maximumát szintén a legmelegebb hónapokban találjuk. Ha mindez a gazdasági faktortól függene, akkor télen gyakoribbaknak kellene lenni a lázadásoknak, mivel akkor legnagyobb a nyomorúság, azonban itt azt kell mondanunk, hogy a klimatikus elem hatása erősebb a szociális elem hatásánál. A nagyfokú meleg és a nagyfokú hideg egyformán deprimálja az idegrendszert; a nagyon meleg és a nagyon hideg égöv alatt a politikai bűntettek száma a minimumra olvad le s így a főntebb mondottakat a középhőmérsékletre kell értenünk. A száraz és az olyan klíma, amelynél a hőmérsék nagyobb ingadozásokat mutat, igen kedvező a politikai bűntettek nézve. — A hegyi lakóknak — általában — nagyobb hajlamuk van a politikai mozgalmak és a lázadások iránt, mint a síkságon lakóknak; de az előbbi esetben nem szabad a nagyon magas hegyekre gondolnunk, mivel ott a klímának deprimáló hatása van. — A geológiai viszonyoknak is van hatásuk, amennyiben pl. Franciaországban azt tapasztalták, hogy a lázadások gyakoribbak azon departementokban, amelyeknek a talaja túlnyomóan agyagos.

A politikai bűntettek természete, a különböző korszakok s az egyes népek államintézményei szerint, különböző. Míg az elmúlt századokban a király-, vagy a zsarnokgyilkosságok voltak napirenden; addig ma az anarkisták részéről a tömeg ellen történik a legtöbb merénylet.

Mi az anarkizmus? Miféle szociális pathológiai jelenségnek tekintjük azt?

Mondottuk már, hogy egyik-másik korszakban a hódítási, visszatorlási vágy, avagy vallási motívumok, vagy katonai mozgalmak idézték elő a politikai mozgalmakat, holott ma a gazdasági motívumoknak jut a főszerep; s e szerint az általános gazdasági szükség az anarkizmus szociális oka. S ezen szükségnek az okát most már nem egyetlen embernek, a királynak, tulajdonítják, mint az elmúlt korszakokban, hanem az egész uralkodó osztálynak,

mivel a kormány — a legtöbb nemzetnél — többé nem egy ember, hanem valamely osztály kezében van s ezért történik az — mint Venturi mondja — hogy akik a gazdasági viszonyok miatt szenvednek s akik a főnálló rend megváltoztatására törekszenek, ritkán emelik kezüket a királyok ellen, hanem inkább a tömeg, vagy az ellen törnek, aki azt törvényesen képviseli s az országgyűlés termébe, vagy valamely kávéházba, vagy templomba dobják a dinamitot. Az ilyen merénylet abban különbözik minden, más alakú politikai mozgalomtól, hogy míg ez utóbbiak között becsületes és művelt egyéneket is találunk, addig azok, akik életüket és erejüket az anarkizmusnak szentelték, egytől-egyig közönséges büntettesek. Továbbá, míg minden politikai és szociális mozgalomnak valamely, többé-kevésbé vitatható, de mindig komoly és pozitív, tudományos elmélet képezi alapját s hivei sorában intelligens egyéneket találunk, akik az elméletet fölállították s csupán annak gyakorlati alkalmazásakor találkozunk büntettesekkel, fanatikussal, vagy neuropatikusokkal, vagy pszichopátikusokkal, akik többé-kevésbé erőszakos eszközökhöz is nyúlnak, addig az anarkizmusban ily irányú elmélet nincs, mivel az csupán abszurd és valószínűtlen frázisok tömkelege, amelyeknek a tartalma az emberiség történelmének és minden haladásnak föltétlen és teljes tagadásában, az individualizmushoz való legtökéletesebb atavikus visszatérésben összpontosul, még pedig nemcsak a primitív emberéhez, hanem a magasabb rendű állatokéhoz, amelyeknél a társadalmi életnek nyomát sem találjuk. Ez az anarkizmus pathologiai jelenségének legfontosabb és leglényegesebb jellemvonása; s az anarkistákat még a közönséges büntetteseknél is inkább tekinthetjük a jelenlegi társadalom közepébe, a faj morális theratológiája folytán dobott vadembereknek. Ilyeneknek mutatkoznak kitűzött céljokban is, amely nem a jelenlegi társadalmi szervezet valamely módosításában áll, mint pl. a tudományos szocializmusa, hanem egyszerű és tiszta visszatérés a természeti állapothoz, félrevetése az emberiség egész történelmének; eszközeik megvalósításával is az ősemberre emlékeztetnek, mivel eszméik terjesztésénél nem a lassú és békés propagandához, nem a fokozatos térfoglaláshoz, az elme, a szív és a közönség meghódításához fordulnak, hanem a romboláshoz, a legbrutálisabb erőszakhoz; ami legjobban bizonyítja erkölcsi érzésük hiányát, az, hogy többnyire azok ellen törnek, akik maguk is szenvednek a jelenlegi társadalmi

rend miatt. *Lombroso* különböző kategóriákat állít föl közöttük; a valódi büntetésekről, akik, mint *Ravachol* és *Pini*, szintén ezen a mezőn fejtik ki hajlamaikat, átmeny az epileptikusokra, mint *Monges*, a hiszterikusokra, mint *Vaillant*, a fanatikus szenvedélyűekre, mint *Henry*, *Caserio*, *Santiago*. — Valódi büntetéseknak kell tekintenünk azokat is, akik elméletileg, mint anarkista hírlap-, vagy könyvírók működnek, mivel a többiek az ő szuggesztív hatásuk alatt állanak.

Az ily egyénekre nézve a legalkalmasabb a kényszertartózkodás intézménye, amely elválasztja őket a társadalomtól, amelylyel nem tudnak megférni. Ez intézményt azonban nem szabad kiterjeszteni a szociális problémák ártatlan megoldásával foglalkozó egyénekre, akik még akkor is tiszteletreméltók, midőn az általuk ajánlott megoldási eszközök nem tekinthetők praktikusaknak. Külömben is ellenségei az anarkizmusnak s ha valami helyes megoldást találunk a szociális bajokra, úgy bizonyára megszűnnek e jelenségnek az okai és hatásai is, mivel az a sok szenvedélyes fanatikus bizonyára valamely más — talán valamely jó, vagy szent — ügyért fog lelkesedni.

IX. FEJEZET.

A kollektív büntettek és a bünszövetség. — *Pugliesét* és *Sighelét* illeti az érdem, hogy a kollektív büntettek tanulmányozására fölhívták az antropologusok figyelmét. Az elnevezés az előbbtől származik s alatta oly büntettek értendők, amelyeket valamely, alkalmilag egyesült, s ugyanazon érzelmeiktől és szenvedélyektől hevült egyénekből álló aggregatum követett el; művében, a jogi szempontot tartva szem előtt, az ily egyének felelősségét fejtegeti, *Sighele* pedig „*La folla delinquente*“ c. művében új irányt jelöl ki, amelynek célja a kollektív pszichologia körvonalozása; noha az általa megmutatott út még járatlan, őt illeti az eszme eredetiségének és első fölvetésének az érdeme.

Ha — mondja *Sighele* — valamely aggregatumnak a jellemvonásai az egyes egyének jellemvonásainak az összeségét képviselik, akkor a benne résztvevők homogen elemek; azonban nem mondhatjuk ugyanezt a heterogen elemekből, egyénekből álló aggregátumokról, mivel ott az egyiknek a jellemvonásai elidálják a másiknak ellentétes vonásait s a kvalitatív eredmény lényegesen

külömbözni fog a primitív egyesülés vonásaitól. Ha ez így van az inorganikus aggregátumoknál, úgy annál inkább áll az az emberi aggregátumokra, amelyekben az ellentétes jellemek főntebb említett neutralizációjához még kölcsönös hatások és cselekmények is járulnak, amelyek következtében bizonyos, többé-kevésbé gyöngé, vagy lappangó érzelmek és ösztönök fölébrednek és megerősödnek, esetleg elfojtathatnak; annál inkább áll ez, mennél inkább izgatják az aggregátum szereplőit bizonyos, többé-kevésbé élénk és intenzív szenvedélyek. Innen van, hogy az esküdtek, a politikai és adminisztratív gyülekezetek, a népgyűlések gyakran oly határozatokat hoznak, illetve oly cselekményeket visznek véghez, amelyek az egyes tagok érzelmeinek, gondolkozásmódjának nem felelnek meg; innen a régi mondás: „Senatores boni viri, senatus autem mala bestia.“ Mindez a kölcsönös szuggesztív befolyástól, a kölcsönös pszichikai hajlamtól és azon tranzakciótól függ, amelylyel mindenki igyekszik a maga gondolatait és érzelmeit másba belecsepegtetni; továbbá azon tudattól, amely a saját cselekvény miatti felelősséget kevésbé érzi, amennyiben a kollektivitás védőpajzsa alá helyezkedik, amelyből csupán a kétségtelen tény konstatálható s amiből Sighele az individuális és a szociológiai egyén, vagyis az egész szociális testület pszichológiája közötti közvetítő tanulmány szükségességét vonja le; s épen ezt képviseli a kollektív pszichologia, amelyet úgy definiálhatunk, hogy az valamely, heterogen és diskordans természetű egyénekből álló s csupán ideiglenesen alakult aggregátum pszichológiai nyilvánulásainak a tanulmányozása. Ezen aggregátumok között a legtipikusabb — mivel a legszervezetlenebb s mivel az ideiglenesség játzsza benne a főszerepet, sőt csaknem az az egyedüli faktor benne — a sokaság, amelynek szociológiailag legfontosabb nyilvánulása: a büntett.

Tény, hogy a sokaság kriminalitása súlyosabb, vadabb és borzasztóbb, mint az egyéné. Nem mondhatjuk ugyan el ezt minden esetben, mivel kétségtelen, hogy az individuális büntettek is borzasztók lehetnek sokszor, de annyi bizonyos, hogy az a kollektív kriminalitás általános jellemvonása; és — egyes esetektől eltekintve — általánosan azt mondhatjuk, hogy a kollektív büntettekben bizonyos vadságot ér el az ember, amit a csupán egy személy által elkövetett büntetteknel ritkán

találunk. A százfejű hydra, mint amilyen a fölizgatott sokaság, soha sem elégszik meg a vérontással, hanem a legembertelenebb és legkegyetlenebb módokon igyekszik meggyalázni az áldozatot, vagy annak nevét, avagy emlékét. A rombolás és megsemmisítési vágyás szenvedélyétől fölizgatott tömeg, zúz, tör, rombol mindent, ami elébe akad s nem ismer határt, sem féket. A francia forradalom alatt borzalmas dolgok történtek, amelyeknek olvasása is iszonynyal tölt el bennünket. Taine beszéli, hogy De Launeyt, miután a haját kitepték, fejét levágták s a testét rostává szabdalták, a folyóba dobták; levágott fejét egy oszlopra szegezték, arra ráírták az áldozat nevét s a tömeg tapsa és kacaja között körülhordozták az utcákon.

Az ily borzalmas büntettek véghezvitelében jelentékeny szerepük van a nőknek. Gyakoriak az oly esetek is, amelyekben a kéjvágy szerepel. A középületek és sokszor egész országok elpusztítása számtalan, idevágó példát mutat.

Mi a magyarázata ezen jelenségeknek? Azon vadság, amely a tömeg büntetteiben nyilvánul, talán az azt alkotó egyéneknél rejlő vad indulatok összesége? Vajjon minden, abban résztvevő egyén tipikus és vad büntettes, vagy pedig különféle jellemű egyén, akik közül sokan csak abban a pillanatban válnak büntettesekké? Vajjon annyi ember egyesülésének az egyszerű ténye elég arra, hogy gyilkossá tegye azt, aki azelőtt nem volt az, s hogy még vadabbá tegye azt, aki azelőtt is az volt? — Ime, ezek azon problémák, amelyek a pszichologus előtt fölmerülnek, a jogászra hagyván a tömegben résztvevő egyének büntetőjogi felelőségének az eldöntését.

Természetesen, nem gondolhatjuk azt, hogy a véletlen, amely ezer, vagy annál is több személyt összehoz, mind csupa tipikus büntettesekkel működik; annál inkább áll ez, minél jobban meggondoljuk azt, hogy az ilyen mozgalmak többnyire pillanatszerűen s minden előzetes kombináció nélkül, keletkeznek. S még, ha valami előzetes kombináció forogott is fönn, a tömeg legnagyobb része oly egyénekből fog állani, akik csak esetlegesen kerültek oda: az utcán át siettek dolgaik után s kíváncsiságuktól ösztönözötten, megállottak; majd érdeklődni kezdtek az ügy iránt s maguk is fölizgatódván, a háborgók tömegét szaporították s az ilyenek gyakran

a leghevesebb és leglelkesebb tagjaivá lesznek a tömegnek. A tömeg tehát — általában — a legkülönbözőbb és diskordánsabb elemek összesége. Hogy azonban nagyszámú, igazi büntettes is van közöttük, nem vonható kétségbe. „A lázongásnál — mondja Sighele — a tisztességes elemekkel oly egyének is keverednek, akik a társadalom söpredékéhez tartoznak s akik másokon élőködnek s olyanok, mint az iszap, amely azonnal a felszínre kerül, mihelyt a mocsarat valaki fölzavarja. Midőn a politika láthatárán valamely felhő mutatkozik s midőn az utcákon gyülekezések és civakodások tapasztalhatók: itt is, ott is, oly alakok tűnnek föl, akiket azelőtt sohasem látott senki sem. Mindenki azt kérdi: honnan kerültek ide ezek az emberek? S — mintegy feleletül — önkéntelenül is azon állatokra gondolnak, amelyek kibújnak barlangjokból, ha döghúst éreznek.“ — Tényleg azok az egyének ezek, akik a fentebb említett büntettek elkövetésénél szerepélnek; s ezen elemek kisebb-nagyobb túlsúlya befolyással van a tömeg által véghezvitt mézszárlások kegyetlenségének és súlyosságának kisebb-nagyobb fokára. Tényleg, a tömeg sokszor nemeslelkűségre valló cselekményekre is képes. Vagyis, nem mindegyik tömeg egyforma, aminek az oka anthropológiai szervezetük, vagyis az alkotó elemek jellemvonásainak a különfélesége, ami viselkedésük módjától függ; vagyis, midőn a sokaság súlyos bűncselekményeket követett el, ez annak a jele, miszerint kisebb-nagyobb számú büntettes is volt közöttük.

S a többi ki volt? — Igazi becsületes és tisztességes ember — kétségtelenül — ritkán található a büntettes és általában a háborgó tömegben. Az ilyenek vagy szelid jellemű, nyugodt, békeszerető egyének s csupán alkalmilag, sokszor épen igazságtalan okból, föllobbannak s hirtelenkedésük folytán vesznek részt a többiek művében; vagy pedig maguk is aktív részt kívánnak abban venni azért, hogy hangosan tiltakoznak a tömeg erőszakoskodása ellen s azt más irányba igyekeznek terelni. Ily esetben, ha az ő szuggesztív hatásuk erősebb a büntettesekénél, úgy a tömeg szétoszlik, vagy tisztességesebben viseli magát s büntettet nem követ el; vagy pedig a büntettesek vannak túlsúlyban s akkor az indifferensek tömege is szuggeralódik és ilyenkor az ő szavuk nem talál meghallgatásra, sőt gyakran maguk is áldozataivá lesznek a kollektív vadságnak, amely ellenük fordul. Épen a középfokú és indifferens emberek sokasága az, ami a tömeg többségét és lelkét alkotja.

Többnyire becsületes emberek ezek, akik a hűn és erény között lebegnek, de akiknek élete átmenetekkel, álutakkal van tele; akik inkább kedvező életkörülményeik miatt, mintsem belső jellemük ereje következtében, amelyből az erkölcsi érzés, ha nem is egészen hiányzik, de nincs meg az az ereje, amelylyel a szociális viharoknak ellentállana s így pl. addig, míg gazdasági viszonyaik kedvezőek, nem jut eszükbe a lopás és a sikkasztás, de midőn szükségét és kísértetet érznek, — arra is rávetemednek; oly emberek, akikben van bizonyos rokonszenv és érzés másoknak a fájdalma iránt, de akiknek ezen érzelmeit egy más, erősebb s az ő érdeküket érintő érzés könnyen elfojtja. Ezek azok, akiket Benedikt *moralis neurastheniában* szenvedőknek nevez s akik néha igazi *cerebrastenicusok*, akikben a pillanatnyi érzelm váratlan arányokat ölt és uralja öntudatukat, de csak a következő pillanatig s ez az oka annak, hogy akaratuk könnyen alávethető mások szuggesztíójának; Sergi ezeket *servili* néven említi. Ezek alkotják azt a tömeget, amely ma azt kiáltja: éljen a király, holnap pedig: éljen a köztársaság s akit ma ünnepel, holnap halálra szán, mivel érzelmeik és eszméik annyira szegények és gyöngék, hogy a legkisebb hatásnak engednek, amely más egyének szuggesztíója szerint, irányítja akaratukat. S az ilyen tömeg, amely valamely hős, vagy környezet hatása alatt van, ahonnan nemes érzelmeket és vitéségeket szí magába, a legnagyobb hősiességre képes épen úgy, mint ahogy a büntetések szuggesztíója folytán, a legborzalmasabb bünteteket is elköveti. Szóval — hogy úgy mondjuk — átlagemberek, akik a körülmények és a szuggesztív behatás szerint, egyaránt képesek jókká és rosszakká lenni és azon esetekben, amelyekkel foglalkoztunk, ezen alkalmi ok épen kettős, t. i. egyrészt a tipikus büntetések szuggesztíója működik közre, amelyet minden, háborgó tömegben találunk, másrészt pedig oly körülmények, amelyek a szegényebb néposztályok gazdasági helyzetének súlyosbodásából, vagy a rajtuk elkövetett igazságtalanságból erednek.

Tekintetbe kell még vennünk a legalsóbb néposztályok speciális viszonyait is. Az elnyomott köznép, amely nemcsak éveken, hanem nemzedékeken keresztül szenvedett fizikai és morális fájdalmak hatása alatt áll s az elnyomó társadalom ellen izzó gyűlölettel viseltetik, amely egy napon végre is kitör, noha sokszor igen csekély, vagy éppen alaptalan ok miatt s mint a vízcsepp, percről-

percre nő, gonosz elemek szuggesztíója alatt áll s gyakran nemcsak erkölcsileg, hanem az alkohollal való visszaélés folytán, materialiter is, megrészegedik s ilyenkor minden határt átlép. A legértelmesebb és legkiválóbb elemek is belekeverednek a tömegbe, noha ők semmit sem szenvednek a társadalomtól; náluk egy pillanat műve az, ami a tömegnél évszázadoké: az elkeseredés. Az erkölcsi megrészegülés elfojtja az ethikai érzelmeket s vadállattá teszi az embert.

A szuggesztíó hatása is annál jelentékenyebb, minél nagyobb azoknak a száma, akik kölcsönösen hatnak egymásra; az egyéni felelősség érzete fordított viszonyban áll a számmal; könnyen megértjük, hogy a vérbüntettek elkövetésére külömben képtelen egyének mennyire nem lesznek képesek a kísértésnek ellentállani, sőt, hogy tapsolnak, ujjonganak afölött s részt is vesznek benne s hogy a büntettek miként lesznek borzasztóbbakká és vadabbakká, midőn büntetteik kollektiv jellegűek.

Ennyit mondhatunk röviden, az u. n. tömegszerű büntettekről.

Sighele tanulmány tárgyává tette a szuggesztíónak a büntettek genezisére gyakorolt hatását is, amelyet a büntettes párban (*coppia criminale*) talál meg, amely jelenséget — igen helyesen — a kollektiv büntettek és a bünszövetség legegyszerűbb alakjának, illetve csírájának tekinti. Büntettes pár alatt Sighele nem két büntettesnek az egyesülését érti, akik együttesen bizonyos büntettet követtek el, hanem egy büntettes jellegű egyének oly, másik^{re} egyénnel való egyesülését, aki annyira gyöngye, hogy nem tud ellentállani az előbbi szuggesztíójának. Azután leírja az ily büntettesek^{re} változatos alakjait. Vagy két szerelmes az, akik közül az egyik megöli a férjet, vagy a szeretőt, avagy pedig valamely más büntett, pl. lopás elkövetésére, szövetkeznek egymással; vagy valamely nő az egyik szereplő, aki gyalázata gyümölcsétől óhajt megválni valamely orvos, vagy szülésznő segítségével, aki valóságos mester az ily büntettekben, vagy pedig annak a segélyével, akire szintén szégyen hárulna a dologból; gyakran a vérségi kötelék, vagy a — többnyire valamely börtönben kötött — barátság fűz; össze az ily egyéneket; végül sexuales összeköttetésből eredő viszony is szülhet ily szövetkezést, mint amilyen pl. a prostituta pár, a tribád, az urning, a maga kitartottjával.

Az efajta esetek analizálásánál, azt látjuk, hogy a párt alkotó

két egyén között, az egyik határozottan büntetési jellem s domináló szerepet játszik s a másikra döntő hatást gyakorol; a másik ellenben gyöngé, bizonytalan, ingadozó jellem, aki azonfelül neurasthénikus és a legnagyobb mérvben szuggesztionálható, puhítható s aki önmagában nem képes valamely büntetnek az elkövetésére s más körülmények közé kerülve, bizonyára becsületes ember maradt volna, míg így, az előbbi befolyása alá jutva, büntetessé lesz.

Míg azonban ezzé válik, heves harcok dúlnak benne a bűnös eszme ellen s hosszú időbe kerül, míg azt elfogadja, vagyis, míg erkölcsi érzéke szétzüllik; a tett elkövetésekor is gyakran ingadozóvá lesz, kiejti kezéből a fegyvert s csak többszöri kísérletezés után hajtja végre a bűncselekményt; a büntett elkövetése után tépelődővé lesz s önmagát juttatja az igazságszolgáltatás kezébe, vagy órák hosszáig marad a holttest mellett, jajgatva és síránkozva, vagy beteg lesz, vagy megőrül, avagy legalább is őszinte bánatot mutat és lelkiismeret mardosást árul el. Szóval — hogy úgy mondjuk — a büntetnek nem a lelkét, eszét, hanem a végrehajtó karját képviseli s épen ezért *Sighele* az ily egyéneket *succubes* névvel illeti, míg az *incube* megjelölést annak a számára tartja fenn, aki a büntettet szuggerálta.

Végül kiterjeszkedik az u. n. kettős büntettek, vagyis azon bűncselekmények fejtegetésére, amelyek hasonlítanak a pszichiátriában tárgyalt kettős delirium alakjához, amennyiben az egyik szereplő a saját eszméi igazságát mintegy belebeszéli egy másik egyénbe s azt mintegy önkivületi állapotba hozza. Az ily szuggesztióra azonban csak az anélkül is gyöngé erkölcsi érzelmű egyének hajlandók, míg az erősebb temperamentumu emberek ellentállanak mindenféle gonosz befolyásnak.

A büntetettek számtalan és legkomplikáltabb szövetkezései között a legtipikusabbak: a camorra, maffia és a brigantaggio. Ez alkalommal az azokban résztvevő egyének biológiai jellemvonásait tárgyaljuk, mint amelyek igen sok figyelemreméltó s érdekes adattal szolgálnak a figyelőnek.

Mindenekelőtt is, általában szólva, azt tapasztaljuk, hogy — kivéve talán a brigantikát — a többiek, jelesül a cammoristák és a maffia tagjai, ritkán követnek el súlyos büntettet; többnyire enyhébb beszámítás alá eső bűncselekményekkel találkozunk náluk, mint verekedéssel, a hatóság elleni zendüléssel, pénzrongálással,

rombolással, stb.; büntetteik igen gyakoriak s állandó, szinte makacs visszaesésre mutatnak, ami miatt — úgyszólván — állandóan börtönben laknak, de nem a rájuk kiszabott büntetés hosszú tartama miatt, hanem büntetteik gyakorisága következtében. Az ily egyének kriminalitása — hogy úgy mondjuk — nem annyira intenzív, mint inkább extenzív s kevésbé vannak távol azon atavikus reverziótól, amelyet a legvadabb büntettesek képviselnek. Azonban az előbbieknél a vad és brutális ember véres ösztönei nem oly hosszú életűek, mint a társadalmi rend és törvények elleni ösztönök és igen erős azon hajlamuk, hogy másokat elnyomjanak és önbíráskodást gyakoroljanak. Vagyis kétségtelen, hogy az emberi művelődés történetében, a vérengző, kannibál ember, az emberi fenevad, régibb fázist képvisel a félig vad embernél, akit a törvények és a szabályok nem köteleznek és aki nem ismer más szabályt, mint a saját maga akaratát és más bírót, mint a saját véleményét. — Főjellemvonásuk éppen azon folytonos harcban és küzdelemben levő állapotuk, amely a társadalom, annak törvényei, szokásai, különösen pedig az igazságszolgáltatás és a közbiztonság egyéneiben megszemélyesült rend ellen tör. Ezen természetük — első pillanatra — ellentétesnek tűnik föl azon ténynyel szemben, bizonyos szabályoknak vetik magukat alá, amelyeknek megszegése esetén, többé-kevésbé súlyosabb büntetés vár rájuk, a társaság kebelében. Ezzel szemben azonban az hozható föl, hogy éppen a társadalom elleni harcnak az ösztöne kényszeríti őket arra, hogy szövetkezzenek egymással, igazat adva a *vis unita fortior* elvének; továbbá törvényeiket a főnökeik hozzák, azáltal, hogy kényük-kedvüknek a törvényszerűség színezetét adják, valamint azáltal is, hogy morális kényszert gyakorolnak rájuk.

A főnökök elnyomásra való törekvése, amely alantasaik ellen irányul, egyik jellemvonásuk; a másik pedig azon törekvésükben áll, amelynél fogva igyekeznek a többiek cselekvéseit irányítani.

Nevezetes és fontos jellemvonásuk továbbá azon erő és intenzitás, amelylyel a boszúéretet bennük kifejlődik.

A saját kézzel végrehajtott boszúérzete alkotja lényeges elemét az *omertá*-nak, amely élénk és intenzív szenvedély oly általános a maffiában és a szicíliai népnél. *Om u*-nak nevezik azt, aki megtudja boszúlni a rajta esett sérelmet. Az olasz kriminalitás folytonos növekvésének oka az *omertá*ban rejlik.

A titkos társaságok befolyása oly nagy, hatalmuk oly félelmetes, hogy a legtöbb esetben még maga, a sértett, sem mer ellenük vallani.

Mindazonáltal az e fajta büntettek között, nemes érzelmű egyének is akadnak. Így pl. igen élénk bennük a személyi becsület-érzés, noha — a legtöbb esetben — bizonyos *sui generis* becsületre kell gondolnunk, amely a legtöbbször a denunciációtól való tartózkodásban, a társasági titok megőrzésében, stb. áll; innen van, hogy sokszor meghalnak anélkül, hogy gyilkosuk nevét elárulnák. Bizonyos dolgokban már helyesebb irányú a becsületérzésük; így pl. rendkívül féltékenyek feleségük, vagy szeretőik s általában női családtagjaik iránt s véres boszút állanak azon, aki amazokat megsérti. Továbbá — különösen a brigantik között — gyakran tapasztalhatjuk, hogy a gyöngék és az elnyomottak iránt részvétellel viselkednek, azokat védelmükbe veszik. Ezenkívül makacsok és állhatatosak, nemcsak a társaság viszonyaiban, hanem futólag keletkező barátságaikban is és van bennük bizonyos hála, amelynek következtében az, aki pl. egy camorristát egyszer lekötelezett maga iránt, mindig számíthat hálájára és segítségére.

Ravaszságot, sőt valódi intelligenciát is találunk náluk, aminek következtében némelyek magas társadalmi állásokba jutnak közülök. Azonban ezek is degenerált egyének, amit morális és intellektuális képességük is elárul, nemkülömben cselekményeik ethikai értékének a hiánya is. Ez magyarázza meg azt is, hogy akadnak közöttük olyanok, akik véres boszút állanak családjuk nőtagjainak a megsértőin, ők maguk pedig képesek egy-egy prostituta garasából élösködni.

Általában véve, azt mondhatjuk, hogy az ily egyének által elkövetett büntetteknel rendkívül nagy szerepe van a szuggesztiónak és a demoralizációnak, mint szerzett jellemvonásnak. A szuggesztív az összes társak között kölcsönös, de főleg a főnököktől ered, azon pillanattól kezdve, amelyben valaki a társaságba lép; a szuggesztív erő, amely a környezetben is uralg, továbbá annak a látása, hogy a társaság tagjait mennyire tisztelik egyesek, a legnagyobb mértékben képesek kiölni anélkül is gyöngé erkölcsi érzelmeiket s rávenni oly cselekmények elkövetésére, amelytől bizonyára tartózkodtak volna, ha nem kerültek volna a társaságba. Ehhez járul még, hogy a bizonyos szabályoknak való engedelmesség — hogy

úgy mondjuk — törvényes színezetet ad cselekményeiknek; az ujoncok kezdetben az erőszak és a félelem hatása alatt engednek a többiek parancsainak, később azután ezen engedelmesség szokássá, szükséggé s mintegy második természetükké lesz. S így beszélhetünk az ezen társaságok által elkövetett büntetteknel — bizonyos eltérésekkel — incubitásról, illetve succubitásról.

Az első eltérés az, hogy gyakran nemcsak egy succuberól, hanem többről van szó, akik a társaság fejei; a második eltérés pedig abban áll, hogy itt nem egy büntettesi és egy másik, gyöngé és bizonytalan jellemű egyénről van szó, aki az előbbieknél a szuggesztíója folytán hajlik a bűnre, mint ezt a büntettes párnál láttuk, hanem egyszerűen kitanult büntettesekkel találkozunk, akik szuggesztionálják az ujoncokat. — Azon körülményre, amely folytán az ily egyének az említett társaságokba belépnek, nagy hatással van azon környezet, amelyben ez egyének születtek és felnőttek, mivel a camorristák és a maffia tagjai sokszor közösen éreznek az egész nápolyi és szicíliai néppel, amely utóbbi között nagy tiszteletnek örvendenek. Vannak egyes vidékek, különösen a calabriai tartományokban, amelyeknek a brigantaggio képezi specialitását s ahol a brigantik tettei körül egész legendakör képződik, amely nemzedékről-nemzedékre száll; dalokba, költeményekbe foglalják tetteiket, amelyeknek hallása, illetve olvasása, megmérgezi a külömben is fogékony ifjui kedélyt, kalandos hajlamokat ébreszt, tétlenségre s arra vezet, hogy a mindennapi kenyeret ne becsületes munkával, hanem tisztességtelen eszközökkel keressék.

A camorra és a maffia állandó szövetségeket képeznek; az előbbi Nápoly körül, az utóbbi Sziciliában. Szervezetük oly erős, oly mélyreható gyökerekkel bír, hogy ez ideig még egyetlen egy kormánynak sem sikerült megtörni hatalmukat, noha a társaság alakja, az idők folyamán, lényegesen módosult. Ma már jelentékeny szerepet játszanak a választásoknál, az esküdtszékeknél, a kereskedelemnél, az iparban, szóval nemcsak a magán-, hanem a közéletben is; résztvesznek a közigazgatásban, a jótékonyág gyakorlásában, sőt — a tömeg lecsillapításában — segédkezet nyújtanak a rendőrségnek is, stb. — A maffia és camorra jelenlegi tagjai előkelő megjelenésűek, föllépésük kihívó, gyakran a legelőkelőbb családokból származnak, sokszor pedig a társaság segélyével jutnak a legelőkelőbb állásokba.

Úgy a camorrának, mint a maffiának, megvannak a maguk külön törvényei, szokásai; külön nyelvük és bíróságuk van, amely büntetéseket szab ki, vétkes tagjaira.

Általában véve, úgy a camorristák, mint a máfia tagjai, tele vannak babonasággal s egyik, igen gyakori szokásuk az, hogy jobb karjukat megsebzik s arra szentelt ostyát ragasztanak. Az analgesia bizonyos fokát találjuk náluk, amelynek következtében a legsúlyosabb sérüléseket is fájdalom nélkül türik s csaknem mindig tetovizva vannak. Egyik jellemző szokásuk abban áll, hogy szeretőiknek az arcát megvágják borotvával. — Külön párbaj dívik közöttük, amelyet mindig rövid fegyverekkel vívnak s amelyet *tiratanak* neveznek.

A *brigantaggio* már tranzitorius és időleges jellegű. Egyszerű bandákról van itt szó, amelyek — legtöbbszörre — a politikai és gazdasági viszonyok folytán szerveződnek. Ethnikai és talán klimatikus viszonyok is játszanak itt szerepet (ez utóbbi tekintetben pl. tény az, hogy a hegyes vidékeken gyakoriabbak).

A brigantikban sokszor találunk nemes jellemvonásokat, mindazonáltal, a legelterjedtebb büntett náluk a vérbüntett és a haramiáskodás. Vannak olyan bandák is, amelyeknek az élén nők állanak, akik mindig találhatóak közöttük s a kém szerepét játszzák.

Végeredményképen, azt mondhatjuk, hogy a kollektív büntetteknel a főszerep a szuggesztiónak jut, ami azt jelenti, hogy bizonyos, gyöngé jellemű egyének ki vannak téve romlott környezetük gonosz hatásának.

X. FEJEZET.

A kiskorú büntettek. — A büntettesek utolsó csoportját a kiskorúak, vagyis a valódi büntettek képezik, akik nem a szoros értelemben vett büntettek követik el, hanem csupán kisebb bűncselekményekkel szerepelnek, csak hogy — javithatalanságuk folytán — egymás után jönnek összeütközésbe a törvénnyel s úgy ezért, mint rossz magaviseletük miatt, javítóintézetekbe kerülnek. Ez egyéneknek a tanulmányozása, úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból, igen fontos. Elméleti szempontból azért, mert a kriminalitás jelensége ellen, annak csiráiban, első nyilvánulásakor való elfojtására módot nyújt; gyakorlati szempontból pedig azért, mivel

annak segélyével megtalálhatjuk azon eszközöket, amelyekkel az ily gyermekeket nevelni kell, hogy letérjenek a bűn útjáról s általában, hogy az ifjúkori büntetettek által elkövetett büntettek száma csökkenthető legyen. — Az elmondottakból meggyőződhetünk arról, hogy a társadalomnak harcolnia kell azon rossz hajlamok ellen, amelyeket az ily egyének öröklődés, vagy más körülmények folytán, magukban rejtenek. A társadalom azonban e helyett oly kedvezőtlen külső körülményeket teremt, amelyek az említett hajlamokat még jobban megérellelik s azoknak gyakorlati érvényesítését megkönnyítik; azon, a törvény által létesített egyedüli eszköz, amelylyel az ily büntetettek javító intézetekbe vitetnek, teljesen elégtelen arra, hogy megjavítsa őket s hogy megkezdett, szomorú pályafutásuknak véget vessen.

Idevágólag, Moreau, Sarlo, Abundo, Lombroso, Silvestri és Ferriani írtak nagyobb tanulmányokat.

Sarló 89 egyént figyelt meg, 10—19 éves korukban, (a bolognai javító intézetben) akik lopás, csavargás, koldulás, illetve gyilkosság és gyújtogatás miatt kerültek oda. Általában azt tapasztalta, hogy fizikai szervezetük gyöngye, koponyájuk brachicephalus típusú, gyakori köztük a plagiocephalia, hydrocephalia, a koponya arcfelé eső részének a túlságos fejlettsége, továbbá az acrocephalia, hypsocephalia, a szőr hiánya, stb.

Lombroso 79 ily egyént vizsgált meg, akik a 22 éves életkoron alúl voltak s csupán 7, fizikailag normális egyént talált közöttük; a többenél plagiocephaliát, alacsony és kicsiny homlokot, kiálló arcsontokat, vastag állkapcsot és pelyhességet talált.

Silvestri 240 gyermeket vizsgált meg, 3—7 éves korig s 108 rossz erkölcsűt, vagyis olyant talált közöttük, akik az iskolában rossz magaviseletet tanúsítottak s konok természetű, hazug, civakodó, masturbátorok voltak. Fizikai degeneratív jeleket 66%-nál talált s morális épséget pedig cs 29%-nál tapasztalt.

E megfigyelésekből azt látjuk, hogy a gyermekeknél is van bizonyos viszony a fizikai és a pszichikai, különösen pedig a morális anomáliák között; azonban ez előbbiek nem oly gyakoriak közöttük, mint a felnőtteknél, sőt gyakran hiányzanak is. Így Lombroso közli, hogy az általa megfigyelt büntetettek 54%-ánál nem észlelt kidomborodó anomáliákat. Általában, 4 éven alóli életkorban levő gyermekeknél, a pehely hiányán kívül, más anomáliákat nem találunk.

Fontosabb fiziológiai vonásokat ritkán találunk náluk. S a r l o csupán nyolcnál tapasztalt hallási, kettőnél látási anomáliát. Említésre méltó vonásuk a korán érettség, amely folytán a nemi ösztön, különösen a masturbatio alakjában, jelentkezik, úgy a fiú-, mint a leánygyermeknél.

Nevezetes vonás az öröklődés is. L o m b r o s o 59 esetet vizsgált meg s úgy találta, hogy 27 gyermeknek a szülőinél, vagy a legközelebbi rokonainál, a pszichikai funkciókban, vagy az idegrendszerben abnormitás, jelesen elmebetegség, idegesség, epilepszia, vagy bűnös hajlamok, mint alkoholizmus, prostitúció, vagy süketnémaság mutatkozott. — Ragályos, vagy szervi bajokat is találunk náluk, amelyekhez öröklődés folytán jutottak, ilyen pl. a tüdővész, skrofula, rakitizmus, stb. — M a r r o szerint, a szülők életkorának is van befolyása a gyermekek jellemére; nevezetesen, azt látjuk, hogy a nagyon fiatal szülőknek élénk, virganc gyermekeik vannak, ellenben az idősebbek gyermekei hideg, nyugodt természetűek. Innen van, hogy az iskolákban, ahol az élénkség gyakran rossz magaviseletté változik, a fiatal szülők gyermekei rosszabbak, mint az öregekéi. Továbbá érdekes, hogy az idős anyák gyermekei úgy a rossz, mint a jó magaviseletűeknek a minimumát, tehát a középszerűt, adják; ellenben a fiatal anyák gyermekei a jóviseletűek maximumát, a rosszviseletűeknek pedig a minimumát, aminek a magyarázata — L o m b r o s o szerint — a fiatal nőknek az idősebbekhez viszonyított enyhébb természetében keresendő.

A büntetettek ezen osztályának pszichológiai vonásai, S a r l o szerint, háromfélék, u. m. az egoizmus, a hazugságra és a lustaságra való hajlam. Az egoizmus alapját a sympathia hiányába helyezi, amely alatt azon visszaverődést (ripercussione) kell értenünk, amelyet az ember lelkében azon érzelmek keltenek, amelyek egy másik egyénben keletkeztek s arról mentek át az előbbire, aki azok folytán, más élőlényeknek az örömeiben és fájdalmában résztvesz. Ezen érzelem, amely — S a r l o szerint — fiziológiai alapját képezi az erkölcsi érzelmeknek, különösen a gyermekekben, akikben még nincsenek kifejlődve azon magasabb érzelmek, amelyek a nevelésben és az oktatásban lelik alapjokat, — rendkívül hajlandó a bűnös motívumoknak való engedékenységre. Hiánya is könnyen vezet bűnös cselekményekre, mivel, aki nem lát tovább a saját énjénél, természetes, hogy mindenféle eszközökhöz folyamodik, hogy eleget tegyen

a maga kivánságának, vagy szeszélyének s fájdalmat okoz másoknak, anélkül, hogy ő maga fájdalmat érezne. — A hazugságra való hajlam igen el van terjedve a gyermekek között, de a büntetéseknél különösen kifejlődve találjuk. S a r l o szerint, ennek az oka a nervosus elemek coordinációjának a hiányában rejlik, amely szerint a külvilág és a belvilág, vagyis a felfogó és kifejező képesség között, nincsen exact viszony. Ezen incoordinatio nagyobb mérvűségéből következik az önmérséklet hiánya, ebből pedig a lustaságra való hajlam. Tényleg, az idegrendszer gyöngesége képtelenné teszi az embert a komoly munkára, amely a figyelem folytonos megfejtését követeli.

F e r r i a n i igen helyesen hívja föl a figyelmünket a kiskorú büntetetteknek más jellemvonásaira. Az erkölcsi érzés hiányain kívül, a szeméremérzet hiányára is figyelmeztet, amely hiány abban nyilvánul, hogy az ily gyermekek minden tartózkodás nélkül fedik föl és vizsgálgatják nemi részeit s a nyilvánosság előtt is követnek el ocsmány dolgokat, amelyeket vonakodás nélkül emlegetnek. Az ily kiskorú büntetettek között gyakoriak a korai prostituták, a kik már zsenge korukban vagy erőszakot szenvedtek, vagy önként adták meg magukat a velük csaknem egy korban levő fiugyermekeknek. Különösen a javítóintézetekbe zárt gyermekek között uralg az onanismus, pederastio, tribadismus, stb. E bűnös szokások rossz hatással vannak a jellemre, mivel az idegrendszert gyöngítik, ellenben a tétlenség és az egoismus iránti hajlamot növelik s az egyént magánosságkedvelővé, hallgataggá, gyávává teszik s így a cselvetéssel és árulással járó büntetettekre mintegy praedisponálják.

A hiuság, amely a gyermekeknél általában abban nyilvánul, hogy szeretik a cicomát s hogy magukat szépeknek tartják, a büntetéseknél abban található, hogy azok többnyire azért követnek el bünteteket, hogy erejüket, bátorságukat fitogtassák, vagy, hogy a hirdlapokban és a közönség körében beszéltethessenek magukról. Sok gyermek szinte főnhéjazóan dicsekedik büntetével, amelynek súlyosságát fokozottabb mérvben igyekszik feltüntetni. — Másik fontos ösztönük az ut á n z á s i v á g y, amelynek következtében a családjukban és a környezetükben tapasztalt rossz szokások csakhamar rájuk ragadnak. Így pl., ha azt látják, hogy az atya részegkedik, vagy, hogy az anyának, avagy a nénjüknek szeretője van, mihamar fölébred bennük a vágy, hogy ők is ugyanazt mondhassák

magukról. — Sokszor oly cselekményeket vísznek véghez, amelyeket másoktól láttak s ilyenkor, öntudatlanul és akaratlanul is, büntettet követnek el. Így pl. Lucas egy 6 éves gyermekről beszél, aki 3 éves öcscsét megfojtotta, hogy így utánozza azon, a színházban látott jelenetet, midőn az ördög egy nőt megfojt; Marc is említi néhány gyermeket, akik egy kivégzésnél jelen voltak s azt utánozni akarván. a gyóntató, hóhér és a delinquens szerepét felosztották maguk között; az utóbbit egy létrára állították és a nyakát kötéllel egy szeghez erősítvén, a hágsót kirántották alóla s elfutottak; ha véletlenül arra nem jöttek volna mások, a szerencsétlen gyermek a helyszínén meghalt volna. — Az utánzás sokszor a hirlapokban, vagy regényekben olvasott cselekményekre vonatkozik. Így pl. Ferriani beszéli, hogy egy 16 éves leány prostitutává lett s megölte a szeretőjét, csak azért, hogy utánozza egy regénynek a hősnőjét. Itt azonban nem annyira utánzásról, mint inkább szuggesztióról van szó, amely a gyermekeknek is nagy szerepet játszik.

A kegyetlenség a gyöngé egyének tulajdonsága; ép úgy, mint ahogy a női büntetéseknél láttuk, hogy azok sokkal kegyetlenebbek a férfi büntetéseknél, itt is azt találjuk, hogy a gyermekek sokkal kegyetlenebb természetűek, mint a felnőttek. Még a normális gyermekekben is van bizonyos, velük született kegyetlenség s közös vonásuk, hogy gyönyört találnak pl. az állatkinzásokban; sokszor megrikatják társaikat, csak azért, hogy azoknak fájdalmat okozzanak; mindez a szimpáthia hiányának és az egoizmusnak a következménye. A büntetéseknél még élesebben domborodik ki e vonás.

Az irigység és a féltékenység is nagy szerepet játszik a gyermekek életében s gyakran viszik őket büntettek elkövetésére; ilyen különösen a féltékenység, amelyet a testvér, vagy nővér iránt tanusított nagyobb nyájasság, vagy valamely más gyermeknél látott ruha, vagy nagyobb kereset miatt fölkeltett irigység, valamint — a fejlettebb korban — a szerelmi féltékenység. Továbbá a nyalánkság is gyakran okozója a lopásnak, valamint a gyilkosságnak is. Másokat az epesség visz bűnre, különösen, ha valamely dolog óhajuk ellenére üt ki. E jelenségek magyarázatát a gyermeki természetben találjuk, amelyben a superior-cerebralis centrumok gyöngesége miatt, az érzelmek uralkodnak. — Sok büntettnek végül a gyűlölet és a boszu az oka, amely a gyermekeket sokszor hosszú ideig tartó henyélésre viszi.

A henyélésen és a csavargáson kívül egy másik jellemvonást is találunk a kiskorú büntettekben; ez a szesz italok korai élvezete, amelyet részben az öröklődés, részben pedig a rossz példa hatásának tulajdoníthatunk, amelyet a gyermek otthon, szüleitől, vagy környezete egyik-másik tagjától lát. Figyelemreméltó tény, hogy az alkoholizmus nemcsak directe is átmehet az atyáról a fiúra, hanem az öröklődési degenerációnak oly alakját is öltheti, amelylyel nemcsak az alkoholisták, hanem általában a degeneráltak gyermekei is, bírhatnak; így érthető meg azon körülmény, hogy ezen öröklött hatást miért nem képes eltörölni a nevelés és a jó példa. Ugyszólván a korcsmában nőnek föl, apjokat nap-nap után részegen látják s így természetes, hogy utánozni igyekezzenek őket az ivásban s sűrűen látogatják a csapszékeket, annyival is inkább, mivel társadalmi helyzetük semmiféle akadályt sem gördít utjukba, e tekintetben. Az alkoholikus mérgezés még jobban súlyosbbitja organikus és pszichikai helyzetüket s. gyakran idéz elő büntettet, úgy az akut részegség alakjában, mint az által, hogy folytonosan gyöngíti az idegrendszert, előkészítvén azt a pszichopathiára, különösen pedig az epilepsiára.

Morel nékány oly esetet említ, amelyben egyes gyermekeknek az erkölcsi perverzitása valamely fertőző betegségnek, pl. a tifusznak a következménye volt; ezenkívül különösen a rachitizmusra hívja fel figyelmünket, megjegyezvén, hogy a rachitikus gyermekek, — akik többnyire intelligens szülők gyermekei — tehetségtelenek és rosszak.

Ami a kiskorúak pszichózisát illeti, ritkán találunk náluk szisztematizált paranoiát, vagy paralysis progressivát, hanem csupán a fiatal kort jellemző elmebetegséget, az u. n. ebehreniát, az ifjúkori bolondságot. Fiziologiai szempontból meg kell jegyeznünk, hogy e korban nevezetes módosításokat találunk az idegrendszerben, különösen pedig a jellemben, amely módosulások a nőknél észrevehetőbbek, mivel náluk a serdült kor beálltát a menstruáció jelzi; de a fiukban sem hiányzanak bizonyos jelek, noha náluk a gyermekkorból a serdülő korba való átmenet lassabb és fokozatosabb s így tisztán meg nem határozható.

Moreau azt mondja, hogy e korban az egyén bizonyos öntudatlan cselekvési kényszernek s oly heves szenvedélyeknek a rabjává lesz, amelyek könnyen entuziazmusra, meggondolatlan

tettekre, vak ösztönre vezetik, kivált, ha azokhoz izgatottság, vagy harag járul, aminek következtében — noha valódi pszichopáthiai formák nélkül, — büntett jön létre. Néha azonban találunk ily formákat, vagy, mint maniakus izgatottságot, vagy mint lipemániát, vagy pedig — legtöbbször — bizonyos foku elmezavart, amely néha valódi elmezavarral s fizikai hanyatlással párosul. E formák e b r e p h r e n i c u s elnevezés alatt ismeretesek s megfejtik a büntettet, azon konfuzio folytán, amelyet főntebb ecseteltünk s amelynek következtében az egyén nem bír öntudattal a saját cselekményeiről s azok értékéről s a vak és ellenállhatatlan ösztönöknek van alávetve.

A gyermekeknél a leggyakoribb ismérvek, a fejlődésnek a megakadása már zsenge korokban, ami rendszeren valamely ragályos, vagy agybetegségnek, mint ileotyphusnak, hydrocephalusnak, rachitismusnak, különösen pedig rachiticus koponyasorvadásnak a következménye. A fejlődésmegakadás ezen alakjai a phrenastia legkönnyebb fokaitól az idiotizmus legsúlyosabb neméig mehetnek, amelyek azután a gyermeket a különböző állatfajoknál is alább helyezik értelmiség tekintetében.

A természet ezen mostoha gyermekei között gyakoriak a büntettek, amelyek akár mások szuggesztíója, akár pedig ösztön, vagy hajlam folytán keletkeznek. Az idiotákban semmiféle emelkedettebb érzelmeket sem találunk, hanem csupán csak állatias és brutális ösztönöket; gyakoriak közöttük a sexuális büntettek, ugy az egyszerű stuprum, mint a kegyetlenséggel párosult bujaság képében.

Tudjuk, hogy sok idióta süket-néma, s a külvilággal való érintkezés ezen két módjának a hiánya megakasztja az agy legfőbb centrumainak a működését, ami viszont az értelmi képességek hiányának lesz az okává. De nem minden süket-néma idióta teljessen; találunk közöttük olyanokat is, akikben van bizonyos, noha korlátolt, értelmi fejlődés. Mindkét esetben a süket-némák vagy a vak ösztön, vagy bizonyos izgalom hatása folytán lesznek büntetésekké.

A fizikai és pszichikai fejlődés megakadásához, gyakran az epilepszia járul, még pedig különféle alakban, ami talán összefüggésben van a motorikus centrumok nagyobb érzékenységgel, miután hiányzik a magasabb centrumok mérsékelő hatása. Ily esetekben az epileptikus rohamok csupán azon ösztönszerű rohamok-

nak és epésségnek egyik, — hogy úgy mondjuk — organizáltabb és kiemelkedőbb alakját képezik, amelyeket az idiótáknál általában találunk. E körülmény magyarázza meg azon tényt, hogy az epileptikus gyöngélméjűek veszedelmesebbek a csupán gyöngélméjűeknél.

Az epilepsiát a gyermekeknél izolálva, vagy legalább a pszichikai gyöngeség bizonyos fokával párosulva találjuk, ami különböző büntetteknek, így különösen a gyujtogatásnak, lehet az oka. De Sarlo említ egy 14 éves gyermeket, aki gyujtogatásért már tizszer állott a bíróság előtt. — Gyakoriak a gyermekeknél a hisztériából eredő bűncselekmények is, mivel e kóros állapot kifejlődésére a serdülő kor a legalkalmasabb.

A kiskorúak által elkövetett büntettek: a lopás, a sexuális és a vérbüntettek. A legnagyobb percentet az elsónél találjuk, aminek két oka van. Egyrészt a lopás, — hogy úgy mondjuk — a kriminalitás első lépcsőjét képezi s természetes, hogy, aki a társadalom elleni harc szomorú karrierjét megkezdi, az a legközönségesebb és a legkönnyebb bűncselekményeken kezdi, azokon, amelyek kisebb borzalommal és lelkipurdalással járnak. A másik ok azon szociális elemekben és állapotokban rejlik, amelyek a kiskorúak kriminalitásában — általában — résztvesznek. A gyermek könnyen szuggesztionálható, mivel jelleme még nem izmosodott meg s jobban érzi a környezet és a nevelés hatását, amely családjából és a társadalomból ered; jobban hatnak rá azok a példák és látványok, amelyekben mindennap része van, mint a fölnőttekre, akik közül mindegyiknek van bizonyos, személyi sajátsága, amelylyel a külvilág ösztönzésének és hatásának ellentállhat. Ha tehát igaz az, hogy az erőszakos és gyilkossági hajlamok gyakran a példaadásból és a nevelésből erednek, úgy az is áll, hogy a lopási hajlam gyakran a szülőktől ered, mint akik gyermekeiket maguk alatt tartják, s épen oly célokra használják föl. — Ugyancsak ez az oka a fiatalok által igen gyakran elkövetett, másfajta büntetteknek, mint pl. a hatóság elleni erőszaknak is. Ugyanis odahaza, szülők és rokonaik körében, semmi tiszteletet sem tanulnak a felsőbbség iránt, sőt annak a folytonos sértegetését tapasztalván, végre maguk is ellenségnek tekintik a hatóságokat, amelyeknek ellenszegülni — szerintük — bravuros tett.

Az elmondottakból azt látjuk, hogy a kiskorú büntetettek sok

jellemvonása csupán többé-kevésbé elfajulása a gyermekeknél általánosan található közös vonásoknak. E tényben kell keresnünk azon főtebb vázolt nagyobb befolyásnak az okát, amelyet a szociális állapotok a gyermekek kriminalitására gyakorolnak, amennyiben ez utóbbiak kvalitása olyan, hogy egyformán képesek ellentállani a jónak, vagy a rossznak, a rájuk ható külső befolyások szerint. Ez azonban bizonyos megszorítással áll, mert a gyermek nem alakatlan anyag, amelyet bármiként lehet gyurni, sem pedig nem fehér lap, amelyre azt írjuk, amit akarunk. Nincsenek meg benne a jellemnek azon rétegei, amelyeket a szociális viszonyok és a nervózus centrumok, valamint a szervezeti alakulatok hoznak létre, hanem csupán azok, amelyeket akár a családi, akár pedig az egyén szervezeti konstitúciójával viszonyban álló öröklődés szül. Az azonban feltétlenül áll, hogy a kiskoru büntettek és a normális gyermekek nagy részének a kvalitása között kevesebb különbség van, mint a megfelelő jellegű, fölnőtt büntettekéi és a normális egyének között, s így a büntettek is kevésbé térnek el a közép típustól, mint a fölnőtt büntettek. Ezért mondja Lombroso, hogy „az erkölcsi elmezavar és a kriminalitás csiráit nem kivétel, hanem szabály gyanánt találjuk meg az ember zsenge korában, épen úgy, mint ahogy az újszülötteknél sokszor oly átalakulásokat találunk, amelyek a fölnöttnél szörnyetegszámba mennének“. Állítását a gyermek pszichológiájának a fejtegetésével igazolja.

E korban, tényleg, gyakoriak a kolerikus rohamok, továbbá a valamely ki nem elégitett vágy, vagy szeszély, a féltékenység, vagy a más megajándékoztatása folytán fölébredt bosszuvágy, valamint a hazugságra és henyélésre való hajlam, a becsületesség és az igazságérzet hiánya; s ha néha mégis örzikednek a rossztól, ezt csupán a büntetéstől való félelmükben teszik.

Az erkölcsi érzéknek bizonyos fokú hiánya, közelebb hozza őket a büntettséghez; mindazonáltal lényeges különbség van közöttük. A gyermeknél szinte természetesen, hogy a pszichikai fejlődés hiánya az erkölcsi érzék hiányát hozza magával; ellenben a büntettségnél mindig van bizonyos pszichikai oldal, amely — hogy úgy mondjuk -- alszik. Ezt bizonyítja azon tény, hogy a kiskoru büntettek ugyanazon pszichikai jellemvonásokat mutatják, amelyeket a fölnöttek.

Tartalom.

	Oldal.
Bevezetés	3.
I. fejezet.	
A degeneratív jelek és a degeneráció	5.
II. fejezet.	
Morfologiai jelek	6.
III. fejezet.	
Életműködési jelenségek a büntettekénél	11.
IV. fejezet.	
A büntettek szociologiai, vagyis szerzett vonásai	14.
V. fejezet.	
A büntettek hulláján észlelhető jellemvonások	20.
VI. fejezet.	
Az öröklöttség, vérmérséklet és faj, mint a büntettség faktorai	22.
VII. fejezet.	
A női büntettek speciális jellemvonásai	29.
VIII. fejezet.	
A politikai büntettek és a politikai büntettek	38.
IX. fejezet.	
A kollektív büntettek és a bünszövetség	52.
X. fejezet.	
A kiskorú büntettek	62.

1931/32 1662

